

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

N. 17

Maig

Juny

2023

En portada: RELÍQUIA DE SANT PANCRÀÇ A SANTA MARIA DEL PI DE BARCELONA

Dossier: ELS 'FURTA SACRA': ROBATORIS PIETOSOS DE RELÍQUIES

Relíquies al territori: EL MOIANÈS (i 2)

Reliquiaris: EL SEPULCRE RELIQUIARI DELS QUATRE SANTS MÀRTIRS DE GIRONA

EL RELIQUIARI DE SANT PERE APÒSTOL DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

LES PRIMERES RELÍQUIES DE SANT ISIDRE VENERADES A CATALUNYA

AMB LES SECCIONS HABITUALS I MÉS...

2
SUMARI

Reliquiae Sanctorum In Catalonia

n. 17 maig / juny 2023

Editorial
p. 3

En portada:
RELÍQUIA DE SANT PANCRÀÇ A SANTA MARIA DEL PI DE BARCELONA
p. 4

Dossier:
ELS 'FURTA SACRA': ROBATORIS PIETOSOS DE RELÍQUIES
p. 8

Relíquies al territori:
EL MOIANÈS (I 2)
p. 14

EL RELIQUIARI DE SANT PERE APÒSTOL DE LA CATEDRAL DE MALLORCA
p. 21

Reliquiaris:
EL SEPULCRE RELIQUIARI DELS QUATRE SANTS MÀRTIRS DE GIRONA
p. 26

Miscel·lània:
p. 30

- RELÍQUIES DE SANT SEGIMON, REI MÀRTIR, EREMITA AL MONTSENY
- LES PRIMERES RELÍQUIES DE SANT ISIDRE EL LLAURADOR VENERADES A CATALUNYA
- RELÍQUIES A LA BASÍLICA DE LA SAGRADA FAMÍLIA DE BARCELONA
- RELÍQUIES DE SANTA MARIA ROSA MOLAS, FUNDADORA DE LES GERMANES DE LA CONSOLACIÓ

Relíquies són notícia
p. 51

El mirall
p. 54

Novetats editorials
p. 55

**Relíquia de sant Pancraç
venerada a la seva
capella de basílica de
Santa Maria del Pi de
Barcelona**

ROBAR O NO ROBAR RELÍQUIES

n dels Deu Manaments de la llei de Déu, revelats a Moisès al mont Sinai, indica que s'ha de respectar la propietat aliena amb un concís No robaràs. A l'alta edat mitjana, i posteriorment també, aquesta disposició es va obviar de forma clara o així es va incorporar a la tradició que encara perdura en forma de llegenda.

El fenomen dels *furta sacra* o robatoris pietosos s'associa a diferents obtencions presumptament il·lícites de restes sàcres arreu d'Europa. Els relats i l'art han conservat la memòria de casos destacats com els de sant Nicolau de Mira, traslladat de Turquia a Venècia o el cos de sant Marc, amb un mateix destí, que es trobava a Alexandria. Aquestes accions venecianes i d'altres, es podrien interpretar com una mena de rescat, ja que les relíquies es trobaven fora de terres cristianes però també se'n compten entre temples que compartien la mateixa fe. Santa Fe d'Agen, apropiada i conduïda a l'abadia de Concas, és un referent d'aquest darrer tipus.

En territori històric de parla catalana, malgrat que no ho pugui semblar, també es van fer les pràctiques relacionades amb relíquies de sants i que podien vulnerar els criteris morals cristians. L'adscripció local, en la majoria d'exemples, els han convertit en actes poc coneguts.

El primer dels *furta sacra* amb vinculació a Catalunya no es va produir a casa nostra: el cos de sant Vicenç, segons les cròniques, va fer el periple entre València, Saragossa i cap a terres franceses tot passant per poblacions catalanes l'any 863. Més propers són els episodis que suposadament van tenir lloc. Un segle més tard de la peripècia de sant Vicenç, el 978 va quedar establert que uns monjos de Ripoll es van endur sant Eudald, que es trobava a Acs, per enriquir el seu monestir; Sant Martí del Canigó va rebre vestigis de sant Galderic, el 1014, després que uns enviats els van sostreure del seu lloc d'origen. Les narracions, en forma de prosa segurament, pretenien atribuir l'aureola de gesta a una devoció que podia tenir uns orígens poc heroics.

Més endavant, a la baixa edat mitjana, es van practicar sistemes amb criteris menys deshonrosos.

Naturalment, aquest valoració ha quedat sotmesa, encara avui, a les diferents parts implicades. En qualsevol cas, sembla que aquesta transgressió dels principis morals cristians que s'associa a les relíquies és una qüestió menor davant d'altres fets posteriors.

Joan Arimany i Juventeny

RELÍQUIA DE SANT PANCRÀÇ I LA SEVA DEVOCIÓ A SANTA MARIA DEL PI DE BARCELONA

Redacció.- La devoció a sant Pancraç compta segles d'història a Catalunya. El seu epicentre es troba a Barcelona. Les basíliques de Santa Maria del Mar i Santa Maria del Pi han promogut la seva reverència des de fa segles. En aquesta darrera, es troba una relíquia, a l'altar, que en proporciona un autèntic testimoni.

Fora de les muralles romanes de Barcelona, aquest edifici religiós està documentat des de finals del segle X. Es creu, però, que és hereu d'un altre temple anterior edificat al segle V en un dels ravals de la ciutat en temps de l'ocupació visigòtica.

La construcció romànica disposava de tres absis a la seva capçalera. El central estava dedicat a la Mare de Déu i els dos laterals a sant Climent i a sant Pancraç. Aquest darrer, documentat a partir del 1036, fins a finals del XIII tenia el privilegi d'acollir testaments sacramentals.

Les obres de reforma i d'ampliació de la nau, iniciades a finals de la dècada de 1310, van durar tot el segle XIV i la presència de sant Pancraç va continuar amb certa significació tot i rebre culte en diferents capelles en el transcurs dels temps; des de 1928, presideix l'altar actual.

Testament sacramental

Segons Enric Moliné al *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, aquesta forma de fer testament era molt important en època medieval i en detalla la definició següent: "Privilegi de testar de paraula només davant dos testimonis i sempre participació de notari que tenien els veïns d'alguns llocs de Catalunya quan preveïen emprendre un viatge en el qual temien per la seva vida. El contingut del testament era després comunicat pels testimonis sota jurament, que havien de prestar davant un altar determinat i en mans del rector".

Font:

Moliné, Enric. "Testament sacramental" dins *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; Editorial Claret, 2001, v. 3, p. 539

Un sant de Frígia mort a Roma

Diu Ramon Sargatal en una hagiografia desimbolta, aquest sant amb faccions juvenils era originari de les terres d'Anatòlia: "Nascut a la Frígia, de pares pagans, en temps de Valerià i Gal·liè. Orfe de ben petit, es va trobar amb un oncle tutor que el va portar a Roma. I a Roma, la segona troballa: resulta que el seu pare hi tenia un patrimoni magnífic que ara passava a ser tot seu [...] Per casualitats que té la vida, el papa Corneli passava per allà i li va fer gràcia conèixer aquell jovenet nou-ric arribat de tan lluny. Més casualitats: l'oncle tutor, amb una salut de ferro fins llavors, mor sobtadament. Amb la pèrdua podríem dir que comença un altre capítol més infortunat de la seva biografia. Uns no paren fins que el bategen. Els altres fins que l'arresten, el patrimoni que se li encongeix i ell que acaba també escurçat ben bé d'un pam d'estatura (el de dalt) per no voler apostar davant de Dioclecià".

D'altra banda, Roger Costa fa referència a les seves restes: "Les relíquies de sant Pancraç van gaudir durant l'edat mitjana d'una veneració inusual. El seu cos se'l disputaven almenys vint esglésies italianes i franceses, i el seu crani, unes altres deu; diferents ossos del seu cos, innombrables temples. A Sant Joan del Laterà es va venerar el seu cap des del 850 fins al 1966, quan Pau VI va considerar que era l'autèntic i va ordenar que fos dipositat al temple d'on era originari, a la via Aurelia Antica de Roma".

Fonts:

Costa, Roger. "Sant Pancraç" dins *JMN*. Badalona: Ara Llibres, 2007, p. 87
Sargatal, Ramon. *Diccionari dels sants*. Barcelona: Edicions 62, 1996, p. 147-148

Façana de Sant Joan del Laterà a Roma

Capella, imatge i relíquia

L'antiga devoció a sant Pancraç, amb epicentre a la basílica de Santa Maria del Pi, va guanyar impuls amb la dedicació de la capella pròpia actual, amb retaule, imatge i relíquia.

Joan Amades va deixar constància de la devoció expressada cap a la representació escultòrica del sant: "D'alguns anys ençà, s'havia iniciat la devoció a una imatge de sant Pancraç de la parròquia del Pi. El dia d'avui celebraven una festa solemne que es veia molt concorreguda. Cap al tard, tenia lloc una processó que voltava pels carrers immediats del temple".(1)

Segons Albert Cortés (2), la situació que ocupa és el final de diferents canvis: "Entre els segles XIX i XX canvià unes quantes vegades d'ubicació, fins que l'any 1928 ocupà aquesta capella, dedicada antigament a santa Llúcia i santa Margarida. L'actual retaule fou un disseny de Juli Fossas i s'inaugurà l'any 1919. Més tard s'hi afegiren les dues pintures laterals, representant el bateig i el martiri del sant". Cortés, a més, explica l'anècdota que va permetre salvar la figura del sant els primers dies de la Guerra Civil: "[...] s'explica que els milicians van estar a punt de llençar-la a la foguera però a l'últim moment algú va cridar: 'Aquest no, que és treballador!', aleshores

Capella de sant
Pancraç amb detall
del reliquiari

van escapar-li el dit de la mà dreta i va quedar amb el puny alçat, 'Ara sí que és dels nostres!'" van dir, i gràcies a això no es va cremar".(1) Seguidament, l'escultura es va dur a lloc segur, en paraules de Tomàs Verges: "Una camioneta de la Tocineria Noguera, de la plaça Nova, va traslladar la imatge a un local de Montjuic, fins al final de la contesa. Després retornà al seu altar".(3)

La relíquia està situada a l'obertura oval d'un reliquiari pediculat de fusta daurada i, possiblement, reaprofitat. S'adscriu a l'anomenat estil Imperi, d'influència francesa, dins el neoclassicisme. Les formes d'aquest model s'inspiren en les escultures de l'antiguitat, especialment egípcies i romanes, en les quals s'emmirallava el règim napoleònic, que va influir de forma especial en el mobiliari i la decoració interior dels edificis.(4) La seva principal finalitat és l'exaltació del poder a partir de simbologia com la

corona de llozer en combinació amb formes geomètriques. A partir d'aquestes idees, el reliquiari es pot adscriure en les primeres dècades del segle XIX.

La relíquia, en canvi, està continguda en un medalló molt posterior, que es pot datar entrat el segle XX. A principis de la dècada de 1920 ja consta que els actes religiosos organitzats per l'Associació de devots de Sant Pancraç, amb processó pels voltants de la basílica de Santa Maria del Pi, acabaven amb la besada a la relíquia del sant.(5) Així es feia, encara, l'any 1936, poc abans de l'inici de la Guerra Civil.(6)

Notes:

1 Amades, Joan. *Costumari català : el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 1984, v. 3, p. 604

2 Cortés, Albert. "Capella de la Sant Pancraç"[en línia] *Basílica de Santa Maria del Pi* [Consulta: 23 d'abril de 2023] Disponible a: <https://basilicadelpi.cat/ca/capella-de-sant-pancrac/>

3 Verges, Tomàs. *Santa Maria del Pi i la seva història*. Barcelona: Editorial La Formiga d'Or, 1992, p. 97

4 "Imperi, estil" dins *Diccionari d'art Oxford*. Barcelona: Edicions 62, p. 401

5 "Cultos", *La Vanguardia*, 11 de maig de 1921, p. 17

6 "Cultos. Basílica del Pino", *La Vanguardia*, 12 de maig de 1936, p. 22

Un sant molt present

La imatge de sant Pancraç, més o menys visible, forma part de l'attrezzo de molts comerços i petites empreses. La invocació d'aquest sant romà forma part dels desitjos de molts emprenedors, passats i presents, del territori de parla catalana. "Salut i feina", se li demana. La concessió d'ambdós precés són molt necessaris per a la prosperitat econòmica.

La facultat que se li atribuïa per protegir aquests centres d'activitat

productiva és força antiga. El folklorista Joan Amades en va deixar constància al seu *Costumari Català*: "[...] la nostra gent l'invocava quan estava de vaga i desitjava trobar treball. També era reclamat perquè donés la salut necessària per a gaudir de l'energia que cal per a poder treballar"; i hi afegia: "Els comerciants i botiguers vuitcentistes acostumaven tenir una medalla de sant Pancraç en el cabasset del calaix on posaven les monedes de la venda, creguts que cridava diner i afavoria i augmentava el cabal del negoci i de les operacions".(1)

Les condicions per afavorir l'auxili del sant són concretes, segons Roger Costa: "El costum diu que la figura de sant Pancraç ha de ser regalada, mai comprada. La gent, a més, sol col·locar julivert penjant del cos o als peus de la imatge i, a més, una moneda foradada al dit que té estès, per a reforçar les propietats taumatúrgiques que se li atribueixen".(2) És clar que ara no hi ha moneda d'ús corrent amb forat per fer-ne ús però dècades enrere era habitual la de cinquanta cèntims, coneguda com dos rals; una aportació ben minsa per una desitjada gran recompensa.

Notes:

1 Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 1984, v. 3, p. 601-604

2 Costa, Roger. "Sant Pancraç", dins *El gran llibre dels sants*. Badalona: Ara Llibres, 2007, p. 86

NOVENA EN HONOR DE
SAN PANCRACIO MÁRTIR

Según se practica en su capilla de
la iglesia parroquial de SANTA
MARÍA DEL PINO, de Barcelona

ELS *FURTA SACRA*: ROBATORIS PIETOSOS DE RELÍQUIES

Redacció.- L'alta edat mitjana va ser una època en què la possessió de relíquies de sants es va convertir en un patrimoni molt valuós. Els monestirs benedictins i les catedrals de les grans ciutats es delien per tenir-ne. Per una banda, pel fet que la fama que adquirien –o se'ls atribuïa– de ser intercessores per aconseguir miracles i prodigis, eren focus d'atracció de pelegrins; per altra banda, perquè aportaven un suposat poder en el territori proper. La proximitat física d'un cos sant o de les seves relíquies n' afavoria la invocació en casos de dificultat.

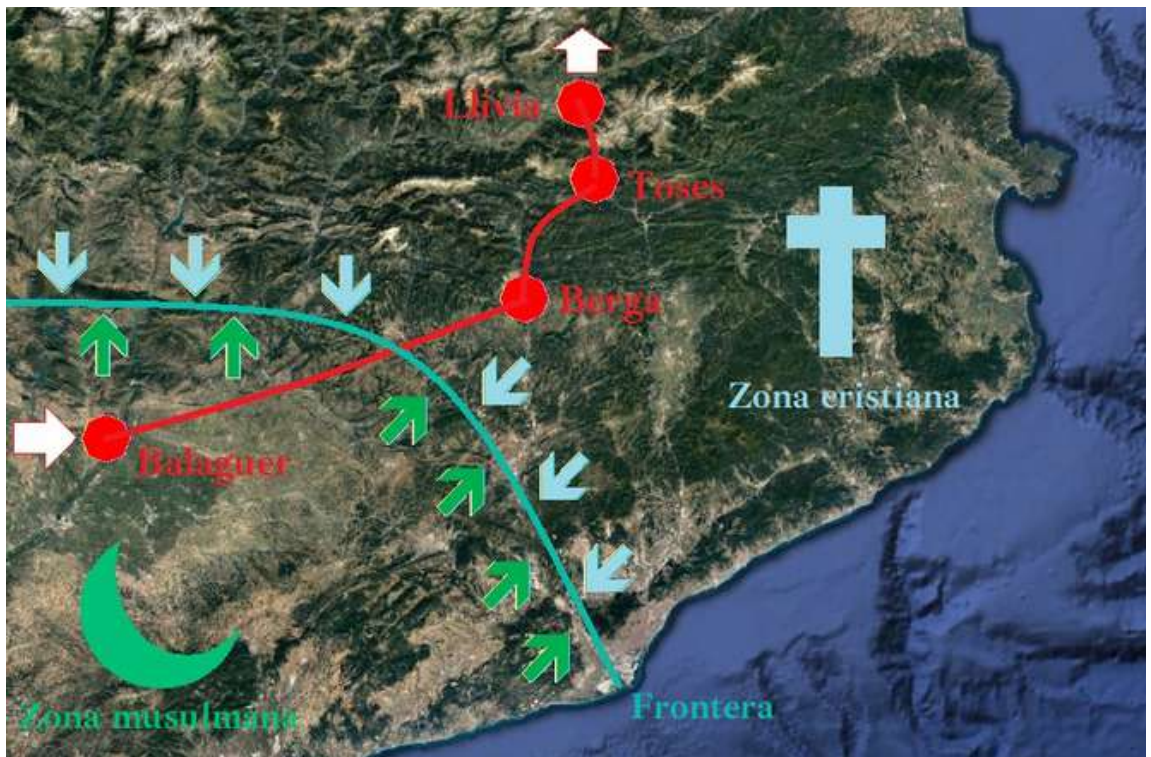
En els casos en què aquesta tinença no era fruit de la història del lloc, en declarar sants a fundadors o personatges destacats (aspecte que segles més endavant assumiria protagonisme), calia fer ús de l'enginy i, sovint, deixar de banda les formalitats. Aleshores, prenien forma els anomenats furta sacra o robatoris pietosos que suposaven l'apropiació descarada de les restes sakes d'altres propietaris. La primera constància documental d'aquest gest en territori de parla catalana va tenir com a objectiu el cos de sant Vicenç màrtir.

El diaca Vicenç és un sant que comparteixen l'Aragó i el País Valencià, amb gran devoció a Catalunya. En la seva vida terrenal, diu la tradició, va ser ajudant del bisbe Valeri de Saragossa però va partir martiri a

la ciutat de València, on va ser traslladat per ordre de Dacià en temps de l'emperador Dioclecià, l'any 303 o 304. El poeta cristià Prudenci li va dedicar un himne que comença dient: "Màrtir benaurat, fes feliç per a nosaltres el teu dia de triomf en què, Vicenç, se't lliura la corona, recompensa de la teva sang". I la seva popularitat va depassar l'àmbit local per, segons diu Louis Réau, la fama que va adquirir: "[...] en primer lloc pel seu nom, interpretat com a símbol de victòria, i també per les translacions de les seves relíquies". Va ser, precisament, un d'aquests transports de les restes que el van fer passar per Catalunya. Aquests fet va quedar recollit en un document de gran valor històric.

DOSSIER

Recorregut de les relíquies de sant Vicenç

La *Llegenda àuria* explica que, un cop mort pels turments que va patir a la ciutat de València, va ser abandonat a la intempèrie per tal que la bèsties el devoressin, però uns àngels el van recollir. Llavors, van portar el seu cos al mar per llençar-lo amb una pedra o roda de molí lligada al coll. Abans, però, que la barca que se l'havia endut mar endins hagués tornat a la platja, les despulles del sant ja hi havien arribat portades per les onades. Després d'aquest fet va rebre sepultura.

Al lloc on se suposa que fou martiritzat, cap al 304 o 305, es va construir l'església primitiva de la Roqueta, per venerar-lo. Aquest temple es trobava prop de la Via Augusta, al sud de la ciutat. Posteriorment, al segle IV, es va traslladar sobre una roca situada davant d'una de les portes de la ciutat.

Aquest edifici que devia estar en runes l'any 855, segons Antoni Pladevall, va ser el destí de dos monjos del monestir occità de Conques amb el propòsit d'obtenir-ne el preuat tresor: “[...] Hildebert

i Eudald empengueren el camí vers València per rescatar el cos del màrtir i portar-lo al seu monestir. Una malaltia obligà Hildebert a abandonar l'empresa, i la dugué a terme el monjo Eudald, amb la complicitat d'un jueu, Zacaries, que el portà a l'església de San Vicent”. D'allà, segueix comentant Pladevall, es van apropiar del vestigi que en quedava: “Eudald en partí amb el cos del sant, i fou deturat a Saragossa, on el bisbe li prengué el cos, que fou venerat a l'església de Santa Maria, la principal de la ciutat”. Sant Vicenç, però, no es va quedar a Saragossa: “[...] el 863 el comte Salomó de Cerdanya i dos monjos de Castres, amb autorització del valí de Còrdova, rescataren el cos i el dugueren a Castres a través de Balaguer, Berga, Alp i Llivia, localitats on foren exposades les relíquies i obrà miracles”.

Aquest pas per Catalunya va ser relatat per Aimó, monjo de Saint-Germain-des-Prés en la Història de la invenció i translació del cos de Sant Vicenç des d'Hispania al monestir de Castres en un document

que representa, en alguns casos, la primera referència escrita de les diferents poblacions catalanes per on va passar el cos de sant Vicenç. La primera parada va ser a Balaguer i qualifica aquest lloc d'oppidum, o sigui, fortificat. Aimó explica, segons Josep Giralt, la passió que va aixecar el fet: “[...] molta gent, en saber la notícia de la presència del sant màrtir, li oferiren presents, i que una dona recuperà la vista que feia poc que havia perdut”. Balaguer, aleshores, encara era un nucli musulmà proper a la frontera cristiana. Al seu pas per Berga, per *Berga castellum*, va guarir un tolit. I a Alp, on segurament les relíquies devien arribar a través del pas natural de Coll de Jou, es van dur a l'església de Santa Maria, que poc després seria dedicada a Sant Pere. Finalment, i com a darrera etapa catalana, el seguici va passar per Llívia on també va obrar miracles. El seu camí va seguir cap a Carcassona de pas cap a Castres. Sembla com si aquesta història del monjo Aimó hagués encomanat, a partir de la seva divulgació pels monestirs de les terres dels comtats catalans en plena formació, el desig d'aconseguir relíquies de sants per mitjans que posaven en entredit el setè manament de la llei de Déu: “No robaràs”.

Medalló commemoratiu del trasllat de les relíquies de sant Eudald

Furta sacra catalans

El cas català que la tradició permet identificar com a furta sacra és el de sant Eudald de Ripoll. L'any 977, després d'enllestir una de les reformes i ampliacions del monestir, l'abat Guidiscler va considerar que per al bé del cenobi era necessari comptar amb unes relíquies notables. Aleshores, va encomanar a dos monjos que fossin cercadors del bé que enaltiria l'edifici i que li donaria la desitjada

Recorregut, segons la tradició, de les relíquies de sant Eudald

fama. Amb aquest encàrrec, a finals d'octubre de l'any següent, van arribar a Acs (Ax-les-Thermes), on van manllevar les restes de Sant Eudald. Segons la tradició, van arribar a la vila de Ripoll el 6 de novembre i, segons es conta, foren rebudes en processó. Algunes narracions, com la de Tomàs Raguer, deien així: “ [...] cal suposar que tornant de la vila d’Ax els dos monjos que hi anaren a buscar el cos de Sant Eudald, o a robar-lo, com diu la gent, en ésser a l’indret de Toses agafarien el camí de Coma Armada i Montgrony, passant per la vall del Rigat a la del Mardàs”. I detallava que: “[...] es comprèn aquesta ruta perquè segurament farien nit a Monagals, lloc més ençà de Montgrony, on es diu que hi havia un monestir de benets (encara es veuen ruïnes) d’on sortiren els monjos que vingueren a fundar el de Ripoll”. També és en relació amb el trajecte que feren les relíquies, que han quedat recollits alguns miracles i prodigis, com aquell que conta que al seu pas feren rajar diverses fonts seques. Així mateix, és a partir d’aquest trajecte que en la toponímia del territori han quedat incrustades diferents referències al sant en la versió més popular o primitiva, sant Hou. És així com a prop de Montgrony hi ha la font i el forat de Sant Hou, un profund avenc, relacionat amb la llegenda de Sant Arnau, que fou explorat a inicis del segle XX per Norbert Font, pioner de l’espeleologia catalana. Es tracta d’una cavitat de 74 metres de fondària, la més profunda explorada als Pirineus durant molts anys.

Dècades després, el cos de sant Galderic es va convertir en protagonista d’un nou furt amb finalitats pietoses. El seu cos va ser traslladat al monestir de Sant Martí de Canigó l’any 1014 després que el comte Guifré II de Cerdanya, en veure enllestides les obres del cenobi, va enviar dos

homes a buscar relíquies per enriquir el temple. Aquests ambaixadors van trobar el cos de sant Galderic a Vievila (Llenguadoc), lloc on va residir i on l’havien sepultat un segle abans. Segons la seva declaració, era en lloc poc protegit i se’l van endur sense dilació. Després d’un atrefegat viatge van arribar a lloc.

En aquells segles, no totes les relíquies obtingudes van ser producte d’una acció deshonest i premeditada. Al monestir de sant Pere de Besalú o sant Benet de Bages, es van aconseguir els cossos dels sants mitjançant la petició formal a Roma. En d’altres casos, el relat es va embolcallar amb la idea que van ser les relíquies que van triar el seu destí. Sant Patllari de Camprodon és un d’aquests casos d’apropiació indeguda malgrat que, en el relat que n’ha perdurat, es va pretendre dissimular. La biografia de Sant Patllari, amb possible fonament

Bust de sant Patllari

històric, situa la seva vida a la vila francesa d'Embrun als departament dels Hautes-Alpes. Va haver de fugir de la seva població nadiua obligat pels heretges que en rebutjaven les conviccions cristines. Ho va fer acompanyant l'arquebisbe i es van refugiar a la ciutat de Viena. Allà, un cop mort el prelat, Patllari va ser nomenat per al càrrec i va retornar a Embrun on va morir amb fama de santedat l'any 518. L'arribada de les relíquies a Camprodon va tenir lloc un 21 de juny d'anyada imprecisa. La llegenda conta com un monjo de l'ordre benedictina del monestir de la Portella les duia des d'Embrun ficades en una bota i carregades

en un burro. Després de travessar els Pirineus va passar per Camprodon, on va fer nit a l'hospital del monestir de Sant Pere. L'endemà, després de moltes hores de camí, es va adonar que miraculosament tornava a ser a Camprodon. Aquest fet va ser senyal que sant Patllari s'hi volia quedar i, malgrat que no se sap quin any va passar, cal situar-lo a l'alta edat mitjana.

A la baixa edat mitjana es van dur a terme formes més subtils de furta sacra. Malgrat que la diplomàcia solia ser una eina intermediària, ocasionalment, el gest d'apropiació podia tenir interpretacions oposades. El temple de Santa Maria de Manresa s'havia enllestit i es va considerar que calia dotar-la de relíquies notables.

L'any 1372, l'adquisició manresana dels anomenats Cossos Sants -relíquies de santa Agnès, sant Maurici i sant Fruitós- va derivar d'una infructuosa

Medalló de marbre, a la cripta de la basílica de Santa Maria de la Seu de Manresa, amb la representació del trasllat dels Cossos Sants a la ciutat

negociació entre les autoritats eclesiàstiques episcopals i les parroquials de Sant Fruitós de Bages. El convenciment de l'èxit que la delegació de Manresa tenia de les seves gestions no va impedir que les restes sacres fossin extretes del seu lloc d'origen no sense tensió. Sis-cents cinquanta anys després d'aquell fet, encara va emergir la controvèrsia que en somort ha perviscut entre la ciutat receptora i la parròquia desposseïda. De les paraules que s'han utilitzat més en tot aquest temps en destaca, precisament, la de robatori.

El 19 d'octubre de 1399, en un nou episodi d'apropiació de relíquies, les restes de sant Celdoni i sant Ermenter es trobaven al monestir de Cellers (Torà, Segarra). El folklorista Joan Amades esmentava que a Cellers, terra de la baronia de Pinós, les relíquies tenien fama de guaridores. Quan el duc Ramon Folch de Cardona es va posar malalt, les va invocar i va recuperar molt aviat la salut. És així com, seguia Amades, les va voler ben a prop: "[...] per demostrar als sants el seu agraïment, volgué honorar-los en l'església del seu castell, i una nit, seguit de molta de la seva gent, va presentar-se a Cellers i va robar els cossos sants furtivament. Els

que intervenien en el fet van fugir comes ajudeu-me, fins arribar a terrers de fora de la baronia, i un cop allí, que ja no podien témer res de Pinós, van organitzar una processó, molt solemne, a la qual van assistir nombrosos prohoms, que van conduir i acompanyar els cossos sants fins a Cardona". L'insigne folklorista també recordava el context: "[...] tot això va passar durant el pontificat del papa Lluna, Benet XIII, amic conegut de Folch de Cardona, a qui va absoldre del pecat del furt". Del seguici organitzat per rebre aquestes relíquies obtingudes furtivament, el mateix Amades en deia que unes versions del relat parlaven de venda o cessió dels Pinós als Cardona.

Fonts:

Abad, Joseph Ignasi. *Historia dels sants martyrs Hermenter y Celdoni: dels quals se veneran las sagradas reliquias en la Parroquial Iglesia de sant Miquel de la vila de Cardona*. Cervera: Estampa de la Real Pontifica Universitat, 1778, p. 100-108

Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 1, p. 873

Domènec, Antoni V. *Història general de los santos y varones ilustres en santidad del principado de Cataluña*. Girona, 1630, p. 121

Gasol, Josep M. *La Seu de Manresa: monografia històrica i guia descriptiva*. Manresa: Caixa d'Estalvis de Manresa, 1978, p. 225 - 226

Giralt, Josep. "Ciutat de Balaguer" dins: *Catalunya romànica: La Noguera*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1996, v. 17, pàg. 220

Montsalvatge, Francisco. *Monasterios del antiguo condado de Besalú*. Olot: Imprenta y Librería de Juan Bonet, 1895, v. 6, p. 106-107

Prudenci, Aureli Clement. *Llibre de les Corones*. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1984, v. 1, p. 83

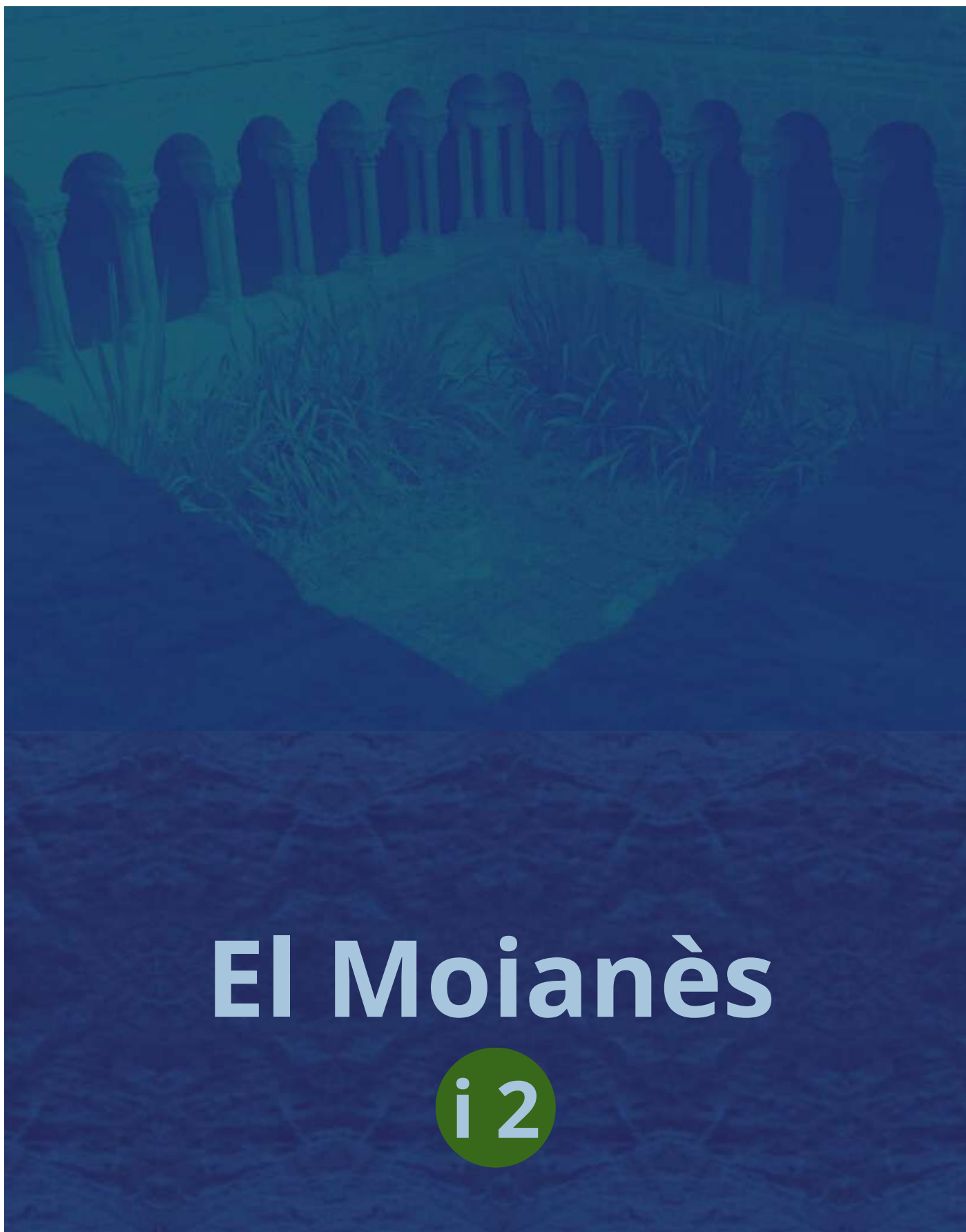
Raguer, Tomàs. "Secció folklorica. Dues tradicions campdevanelines de Sant Eudald", *Scriptòrium*, n 23, novembre de 1924

Réau, Louis. *Iconografia del arte cristiano*. Barcelona: Ediciones del Serbal, 2001, t. 2, v. 5, p. 323

Saxer, Víctor. *Saint Vincent, diacre et martyr*. Brussel·les : Societé des Bollandistes, 2002, p. 317 - 353. Els paràgrafs relacionats amb les poblacions catalanes és a les pàgines 330 a 333

Soler, Joan. *Història de Sant Patllari, patró de Camprodon*. Consell Parroquial de Camprodon : Camprodon, 1991, p. 11-12

Voràgine, Santiago de la. *La Leyenda dorada*. Madrid: Alianza, 1990, v. 1, p. 122 i 123

El Moianès

i 2

RELÍQUIES AL TERRITORI

Redacció.- Segon i darrer article dedicat a les relíquies venerades al Moianès.

Moià

Les relíquies més venerades a l'església de Santa Maria de Moià eren força singulars i s'atribuïen a dos antics feligresos que havien format part de l'orde dominic i que havien exercit d'inquisidors contra els càtars el segle XIII. Ambdós, però, no havien estat canonitzats oficialment i només se'ls podia considerar beats. Ara bé, també hi havia casos semblants que ja, des de temps medievals, es consideraven sants. Aquesta indefinició, havia comportat alguns dubtes a l'hora que els bisbes acceptessin la veneració de les seves restes, tot i que el procés de canonització s'hagués iniciat el 1867.

Ponç de Planès, de Planella o de Planedis, nascut probablement a Moià, es va fer membre de l'orde dominicà i va arribar a prior de la casa que la congregació tenia a Lleida. El papa Gregori IX, el 1235, va nomenar-lo inquisidor del comtat d'Urgell per combatre l'heretgia càtara. Tres anys després, quan s'havia desplaçat a Castellbò, a l'Alt Urgell, va ser enverinat per un grup d'heretges que, posteriorment, va colpejar-lo fins la mort.

El Museu Diocesà de la Seu d'Urgell conserva el sepulcre gòtic de Ponç de Planès. Es tracta d'un sarcòfag de 184 cm de llargada, 36 cm d'ample i 65 d'alçada màxima amb tapa de doble vessant. A la part frontal conté sis plafons decorats amb escenes en què intervenen frares dominicans emmarcades per arcades de l'estil gòtic flamíger.

Pere de Cadireta o de la Cadireta va néixer a Moià a la primera meitat del segle XIII, possiblement, al mas de la Cadireta de Castellnou. Va ingressar a l'ordre dominicà i professà els vots al convent de Santa Caterina de Barcelona. Després d'una llarga estada a Tunísia per estudiar la llengua àrab, va retornar a Catalunya on se'l va nomenar inquisidor general. Fundador i primer prior del convent de l'orde dominicà a la Seu d'Urgell l'any

Els beats dominics Ponç de Planella i Pere de la Cadireta a la façana de Moià, a banda i banda de la mare de Déu. Foto Sara Mas

1273, a finals d'aquella dècada va morir lapidat per un grup de càtars.

Segons Francisco Diago, del qual es va fer ressò Antoni Vicenç Domènec, el seu crani presentava un orifici produït pel cop de pedra que li havia causat la mort. Aquesta i d'altres restes seves, i algunes pedres que li havien llençat, es conservaven dins una arca al convent de l'orde a la Seu d'Urgell.

L'església parroquial de Moià havia obtingut algunes de les relíquies i les venerava com autèntiques.

Aquestes relíquies havien arribat a Moià pocs anys abans. Després de diversos intents, el 1881, tres sacerdots de la comunitat de la parròquia van adreçar petició formal al mossèn manresà Sebastià Aliberch. Aquest, que aquell any feia de predicador quaresmal a la Seu d'Urgell, va rebre l'encàrrec de gestionar el permís del bisbe de la diòcesi urgellenca per obtenir les desitjades relíquies. Finalment, aquell mes d'abril, la concessió es va fer efectiva. Es tractava de l'os peroné de sant Ponç i de l'os cúbit de sant Pere, amb el document acreditatiu o autèntica.

A finals de mes, el vicari general del bisbat de Vic va atorgar la llicència per exposar les restes i el 17

RELÍQUIES AL TERRITORI

de maig es van presentar a la comunitat religiosa moianesa que, aleshores, va assumir l'encàrrec de fer-ne el reliquiari. El 14 d'agost, després d'una solemne processó, es va oferir als feligresos. La festa, que havia d'honorar les relíquies, es va establir el segon diumenge d'agost.

L'any 1909, el bisbe Josep Torras i Bages va permetre continuar amb aquesta veneració de les restes, exposades a l'altar major de l'església parroquial de Santa Maria de Moià.

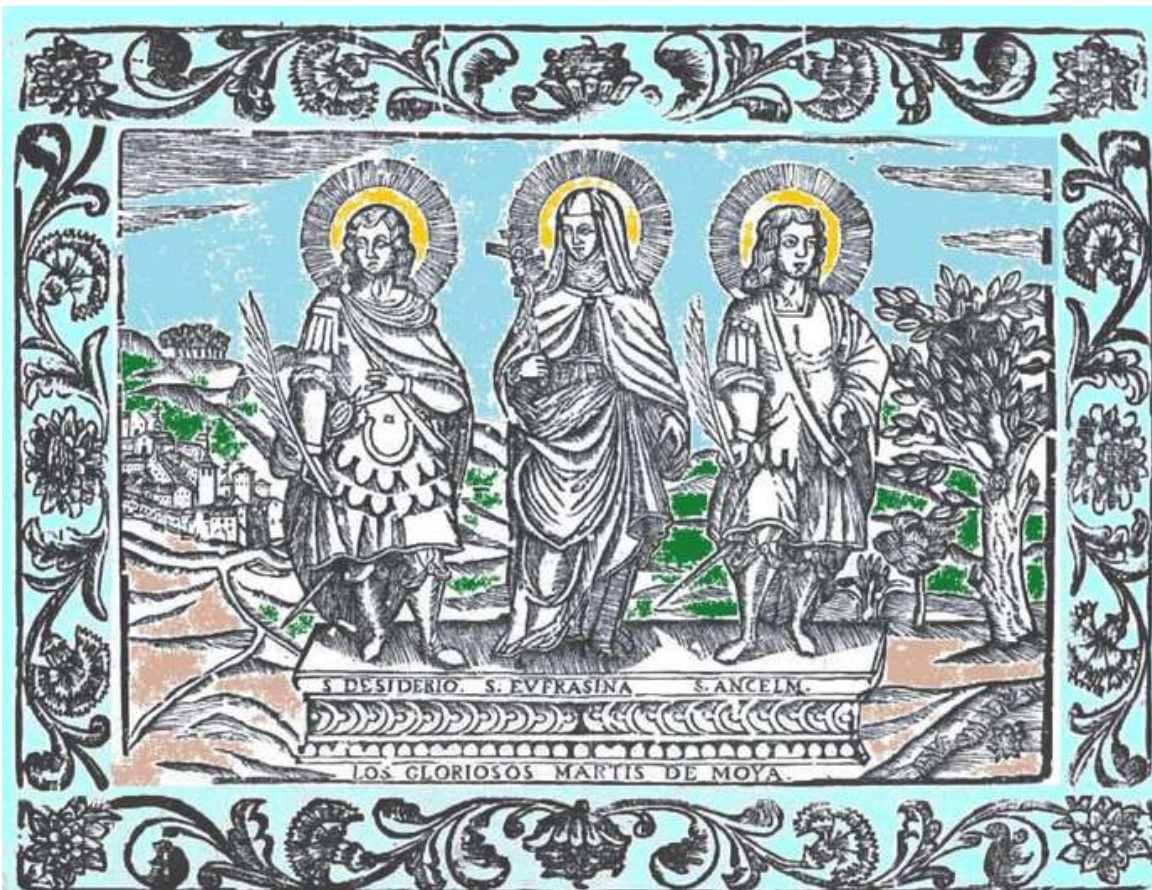
Abans d'obtenir relíquies dels dos moianesos inquisidors, era ben present el desig de posseir-ne malgrat fossin de sants poc o gens coneguts.

En una data anterior a l'any 1660, el prevere de la parròquia gironina de Sant Jordi Desvalls havia portat de Roma les relíquies de tres sants i les va lliurar a Moià. Es tractava de les restes de sant Desideri, sant Anselm i santa Eufrosina, considerats màrtirs i coneguts popularment com

a Cossos Sants. La confraria de paraires, que era el col·lectiu econòmic més poderós de la població, va acollir aquests nous protectors celestials i, fins i tot, van reformar el retaule de la capella per compartir el protagonisme dels màrtirs i del patró tradicional.

Durant aquella dècada de 1660 es va enllestir el procés de remodelació del retaule. Hi van participar l'escultor Pau Sunyer i el daurador Magí Torrebruna. Al retaule, a la part superior hi havia la imatge de sant Miquel; a un nivell inferior, a les capelles laterals, sant Anselm i sant Desideri, i al centre, santa Eufrosina. I a la base, l'espai per a una valuosa urna.

La festa dedicada als Cossos Sants s'havia celebrat el segon diumenge de setembre i, posteriorment, es va traslladar al segon diumenge d'octubre. Des del mes de maig i fins al setembre, el reliquiari es traslladava a l'altar

Els Sants Màrtirs de
Moià, del gravador Pau
Abadal (c. 1700)

RELÍQUIES AL TERRITORI

major amb el propòsit, segurament, d'intensificar la seva protecció en casos de sequera o altres calamitats naturals. Així ho expressaven els goigs que se'ls va dedicar:

*Los Camps apareixen siquies
sempre, que es necessitat,
y aquest Poble te observat,
que trahent vostras Reliquias:
Se apartan las tempestats,
deixant á tots mol gustosos.*

L'arqueta va desaparèixer per la Guerra del Francès, a principis del segle XIX, però es van salvar alguns fragments de les relíquies que es van dipositar en una urna de menors dimensions, la qual cosa va permetre mantenir-ne la devoció. Dels Cossos Sants de Moià, se'n van imprimir els goigs per als quals es va utilitzar una estampa tallada, a la darrera dècada del segle XVII per Pau Abadal i Fontcuberta, en fusta de cirerer. S'hi veuen els dos sants amb les palmes del martiri i la santa amb una creu, amb una ermita al fons. Els anys 1948, 1958 i 1972 es va fer una tirada d'estampes de majors dimensions i en algunes se'ls va aplicar color.

L'església de Santa Maria de Moià preserva un reliquiari de fusta, policromat i daurat, elaborat el 1825 (segons data a la banda posterior), d'una alçada de 50,5 cm, una amplada de 29,5 cm i un gruix de 12,50 cm. Es tracta d'un model pediculat amb una base hexagonal. Sobre el peu, amb decoracions de querubins i elements vegetals, es troba una peça rectangular que té una obertura ovalada a la cara anterior on estan dipositades les relíquies. El conjunt també té decoració, a cada banda, on hi ha un infant que sosté una palma martirial. A la part superior hi ha una petita cúpula, amb un element de decoració vegetal i un nen a cada costat.

Reliquiari de santa Coronata, sant Fèlix, sant Teòfil, una altra de sant Fèlix, i santa Fausta

Les relíquies, situades a l'interior de l'obertura ovalada, estan ornamentades amb un fil i lluentons. Els sants màrtirs titulars de les restes són: **santa Coronata, sant Fèlix, sant Teòfil, una altra de sant Fèlix, i santa Fausta.**

Fonts:

Dalmau, Isidre. "Los Santos mártires Anselmo, Eufrosina y Desiderio". *Modilianum*, octubre 1931, p. 77

Font, Dani; Homs, Anna. *Fitxa de la secció de patrimoni del Bisbat de Vic*, n. BDV: 002752.00; n. I.E.C.: 16584.00, any 2003

Galobart, Josep. "Pau Sunyer, escultor, i Magí Torrebruna, daurador, autors del retaule de Sant Miquel i dels Sants Màrtirs de l'església parroquial de Moià". *Ausa*, 1994, vol. 16, núm. 132, p. 131-138

Gloriosos sants màrtirs Anselm, Eufrosina y Desideri. Manresa: Imp. de Joseph Abadal, plassa del Olm, núm. 2

Picanyol, Llogari. "Notes històriques sobre el Gremi de "Paraires" de Moià". *Ausa*, 1963, vol. 4, núm. 44, p. 377-381

Picanyol, Llogari. "Ponç de Planella y Pere de la Cadireta", *Modilianum*, Moià, octubre de 1960, p. 72-74

Picanyol, Llogari. "L'any 1664 la confraria de Moià prengué el nom de la Mare de Déu de la Misericòrdia". *Modilianum*, juliol de 1964, p. 135

Socias, Immaculada. *Catàleg del fons Abadal de la Biblioteca de Catalunya*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2006, p. 123

RELÍQUIES AL TERRITORI

Monistrol de Calders

L'església de Sant Feliu tenia veneració per les relíquies de sant Bonifaci i sant Amanç i els dedicava la festivitat el 2 de juliol. Uns goigs de 1753, com en d'altres casos, permeten suposar el seu origen a les catacumbes romanes i que van ser traslladats al temple parroquial en època barroca. De la seva biografia no se'n detallava res més que generalitzacions atribuïbles a qualsevol sant.

Com solia ser habitual, els sants als quals s'atribuïen eren especialment invocats en moments de tempesta per salvaguardar els conreus, com indicava l'esmentat document:

*Vostras Reliquias venera
tot Monistrol de Caldés,
per Protectors vos ha pres,
y en celebrarvos se esmera;
Procurem tots ser amants
de tant insignes tressors,
Siau nostres protectors
Bonifaci, y Sant Amans.*

*Lo Poble de Monistrol
vos ha pres per Advocats,
de Llamps, Pedra, y Tempestas
guardatnos ab tot consol,
Al Vi, Blat, y demes grans
cullim per vostres favors,
Siau nostres protectors
Bonifaci, y Sant Amans.*

Sant Quirze Safaja

La parròquia de Sant Quirze Safaja venerava relíquies dels sants Donat i Lliberada. Antoni Pladevall(a), que n'era el rector, no ha pogut proporcionar dades rellevants: "No sabem d'on procedien aquestes relíquies, possiblement foren trameses o portades des de Roma, com acostumava a passar, gràcies a algun benefactor o persona influent". En canvi, va poder constatar la devoció que s'hi tenia: "La primera notícia que n'hem trobat és de l'any 1776, quan el rector M. Josep Maresch i Serra va convocar els feligresos de Sant Quirze per proposar-los la construcció d'un retaule per a les relíquies dels sants màrtirs".

RELÍQUIES AL TERRITORI

Aleshores es va instituir una administració dirigida a potenciar el culte, com es va escriure al segon Llibre de l'Obra: “[...] a major honra y glória dels S.S. Donato y Lliberata M.M., las relíquies dels quals veneram eb ella y esperimentam continuament son patrocini”.

La festivitat dels dos sants es va establir el primer diumenge de setembre. Segons Pladevall, la commemoració de la diada es va mantenir unes quantes dècades: “Hem trobat notícies d'aquesta celebració del 1830 a entrat el segle actual”. Fins i tot, el 1935 es van editar uns goigs nous.

La lletra dels goigs que els van dedicar diuen:

*De Roma relíquies vostres,
bones mans, en varen portar
en imatges vostres rostres*

*ens fan de bon contemplar
que amb goig prou us acollia
nostre poble extasiat.
Sigueu-nos tothora guia
Sant Lliberada i Donat.*

Font:

Pladevall, Antoni. *Sant Quirze Safaja, un poble de frontera*. Barcelona: Amalgama Edicions, 2009, p. 97-99

Santa Maria d'Oló

L'església de Sant Joan d'Oló conserva, al seu davant, un bon exemple de comunidor construït com edifici exempt, molt probablement a un angle de l'antic cementiri. Aquesta tipologia de construcció es destinava a comunir les tempestes i pedregades amb la presència de la Vera Creu de la parròquia i les oracions pertinents.

cases d'Oliba

Una entrada conjunta a set grans monuments
del cor de Catalunya

Monestir de
Sant Joan de les Abadesses

Monestir de
Ripoll

Monestir de
Sant Pere de Casserres

cases
d'Oliba

Catedral de
Sant Pere de Vic

Monestir de
Santa Maria de l'Estany

Basílica de
La Seu de Manresa

Museu Episcopal de Vic

Des del Ripollès pirinenc fins a la conca igualadina, monestirs, canòniques, catedrals i parròquies s'escampen arreu del territori. Claustres, campanars, retaules i tota mena de tresors artístics ens parlen de la nostra història i ens donen moments de pau per al cos i l'ànima.

www.casesdoliba.cat

EL RELIQUIARI DE SANT PERE APÒSTOL DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Entre els sants que se situen en el pòrtic de les celebracions estiuenques hi trobem l'apòstol sant Pere, que ha gaudit de molta veneració a Mallorca. Tanta, que d'ençà de la restauració del cristianisme a l'illa (1229), li han arribat a dedicar diverses parròquies: Sant Pere d'Escorca, Sant Pere de Sencelles, Sant Pere de Petra, Sant Pere d'Esporles, Sant Pere de Búger... També celebren aquest apòstol les poblacions i les colònies de vorera de mar on tradicionalment han viscut i conviscut els pescadors que tenen l'honor de tenir-lo de patró. Allà on mariners i pescadors li fan més festa és al barri del Puig de Sant Pere, a tocar de la riba de la mateixa ciutat de Palma. A la parròquia de Santa Creu s'hi aixeca una capella on concorre cada any el gremi de pescadors per oir missa, venerar la relíquia del sant i, llavors, treure'n la imatge per embarcar-la i portar-la en processó marítima per la badia.

D'ençà de la restauració del cristianisme a l'illa (1229), li han arribat a dedicar diverses parròquies

El folklorista pare Rafel Ginard, franciscà del T.O.R., apunta en el seu Calendari que sant Pere és "l'apòstol més popular... l'apòstol de qui corren més contarelles, a qui el poble tracta amb més confiança, i a qui dedica més simpatia...". La catedral de Mallorca, la

Imatge reliquiari de Sant Pere, a la Sala Capitular barroca de la Catedral de Mallorca

que té el privilegi de poder-se reflectir en el Mare Nostrum, com a església mare de tot el poble mallorquí, al llarg de la història també ha posat de relleu la seva devoció al sant pescador de la mar de Galilea que se sentí seduït per Crist i que fou constituït clavari del cel. A aquest sant se li dedicà l'altar de l'absis de la nau del Mirador o de l'Evangeli, o sigui, la més pròxima a la mar. Allà s'hi aixecava un retaule d'estil clàssic que contenia un gran llenç de sant Pere i que llavors fou desmuntat per traslladar-lo, en part, a l'antiga capella de les Ànimes del Purgatori. En el seu lloc hi fou construïda l'estructura de ceràmica policroma i contemporània que forma l'actual aula del Santíssim

EL RELIQUIARI DE SANT PERE DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Receptacle del reliquiari on s'hi custodia els ossos d'un dels dits de l'apòstol Sant Pere

Sagrament. L'antiga consuetudina catedralícia marcava que en aquest lloc, antany dedicat al Príncep dels Apòstols, s'hi col·locava durant la seva festa i per a la veneració pública el majestuós reliquiari barroc del sant que hom avui pot contemplar exposat a la sala capitular de la seu. Cal apuntar que la de sant Pere era una festa grossa de la seu. El mateix fra Ginard fou a temps de recollir el costum que cada any el dia del sant, "seguint un costum antic, posen devora les columnes de la part de l'Evangeli, rames grosses de murta i per tot el pis de la seu hi escampen murta capolada el dia de sant Pere, en què hi ha altar fumat...(1) [també] de bon matí els escolans i escolanets de la seu, per ordre del senyor virell, escampen murtra davant les cases dels senyors canonges de la seu de Mallorca. Molts dels senyors canonges viuen al barri de la catedral, allà on es guarden millor que enlloc les aromes

ràncies de la ciutat de Mallorca. Aquest posar murtra davant les cases dels senyors canonges ve a ser la felicitació que els fan els escolans i escolanets".(2) I llavors afegeix "al capvespre de sant Pere, els senyors canonges duen el sant Pere de plata en processó pels carrers silenciosos del barri de la catedral, que fan olor de murtra i de marisc i d'un aire de la mar, oratget de mar".

Aquest sant Pere de plata és el que centra la nostra atenció en aquest article. Històricament el reliquiari de la seu de Mallorca havia custodiat diverses porcions relacionades amb el sant apòstol. En el Llibre de Plata del Rei en Jaume I,(3) dins una casella hi ha un osset amb un títol ben antic: *Sanctus Petrus*. Els inventaris que trobem a partir del pontificat del bisbe Juan de Santander

Detall del reliquiari de Sant Pere les claus del Cel a una de les mans.

EL RELIQUIARI DE SANT PERE DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

(1631-1644) ens parlen d'una estelleta de la creu on morí l'apòstol: De cruce Sancti Petri Apostoli guardada dins un ostensori en forma de temple de cristall i rematat amb una esfera.(4) Un poc més antiga és la que apareix consignada a partir de 1606 com un dit del sant: *Digitum Sancti Petri Apostoli*, el qual era custodiat dins un reliquiari d'argent en forma de mà molt ornada de pedreria preciosa que havia manat fabricar el bisbe fra Simó Bauçà i Salas (1608-1623): *"Item un reliquiari de plata ab sos vidres y una creueta a damunt en que està la relíquia de dit Sant Pere, per la qual feu lo Sr. Bisbe Bauçà, una ma de plata al derredor, rodada ab deset pedras amatistas y una flor en mix ab una ametista gran y quatre petites"*.(5)

L'any 1749 el capítol de canonges de la seu resolgué construir l'actual figura de sant Pere, tota d'argent i aprofitant els objectes i retalls d'aquest metall que poguessin existir inutilitzables a la sagristia i oficines de la mateixa catedral. També s'havia d'integrar a la nova peça la vella mà reliquiari: *"... fonch resolt que los señors canonges Moragues y Carrió vejen que si de la plata que se troba en la sacristia de diferents alajas, que no se usen, se podria fer una estàtua y figura de plata de St. Pere, ahont se pugue posar la relíquia de dit Sant que se troba en una ma de plata aprofitant esta per a la dita estatua"*.(6)

L'any 1749 el capítol de canonges de la seu resolgué construir l'actual figura de sant Pere, tota d'argent

No és fins a un inventari de 1765 que trobem per primer cop consignat el nou reliquiari.(7) La fàbrica es demorà uns anys, però els resultats foren magnífics: una bella figura barroca, de quasi un metre d'alçada, de línies excel·lents i composició equilibrada, que pot esdevenir una de

Detall del bust de Sant Pere

les obres mestres conservades a la basílica catedralícia i, sens dubte, per la seva factura, la principal peça de tot el conjunt mallorquí de reliquiaris. "L'apòstol és presentat dempeus, vestit amb túnica i capa profusament decorades amb brots de flors cisellats que llueixen sobre el fons més mat; els típics atributs del sant, el llibre i les claus ocupen les seves mans... De les figures d'argent que conserva el tresor de la catedral és, sens dubte, la que ha estat més ben resolta des del punt de vista escultòric. Delata un argenter que coneix perfectament l'art del volum, que aconsegueix infondre expressivitat al rostre del sant, que sap crear una figura en contrapposto i que domina la tècnica de sotmetre els plecs de la roba a una correctíssima anatomia subjectant, ahora que sap estampar-los com si es tractés d'un autèntic teixit brocat".(8) L'enquadernat del llibre, una de les dues claus i la corona, amb dos ordres

EL RELIQUIARI DE SANT PERE DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

de rajos, són de metall daurat. La base, de poca altura i a mode d'escambell, és una grada octogonal oblonga, amb quatre laterals rectes i, els altres, de forma curvilínia reentrant. A sobre d'aquest plint, hi figura repujat el sol d'un terreny on descansa la figura de Sant Pere.

Per a la nova imatge reliquiari foren invertides unes 200 unces d'argent i 350 lliures mallorquines. Finalment la mà de plata no fou emprada i quedà inutilitzada,(9) ja que el dit de sant Pere fou col·locat dins un receptacle o custòdia oberta a la zona del pit de la figura nova. A l'inventari del mateix any 1765 hi conviuen les dues peces diferents: *"Item una estatua de plata, figura de*

sant Pere que novament se ha fabricat en que se troba la relíquia de dit Sant y la corona" i "Item una ma de plata circuida de vint amatistas, y una grossa al mitx y dos massetas de pedres blanques, en cuya mà se trobava antes de fabricar la demunt dita estatua, col·locada la relíquia del mencionat Apóstol St. Pere".

Per l'inventari de 1795 sabem que era portada pels canonges en la *"procesión general del día del santo"* la qual circulava pels carrers adjacents a la mateixa seu. És ben popular a Mallorca una llegenda que és utilitzada per donar una explicació fantàstica del motiu pel qual la figura de sant Pere mostra aquestes línies en moviment i harmònica curvatura (quasi una forma d'S) que en el camp de l'art s'han anomenat de contrapposto. Just al costat de la mateixa catedral hi ha un carrer anomenat de la Confraria de Sant Pere i Sant Bernat, on s'aixeca d'ençà de 1470 un antic hospital o casa de beneficència per acollir preveres malalts i amb pocs recursos econòmics (avui casa sacerdotal de repòs). A l'actual façana barroca hi ha diverses fornícules obertes entre les quals n'hi ha una d'ocupada per una figura de sant Pere també del segle XVIII. Al seu davant els guies culturals aprofiten per relatar com l'argenter, originalment, feu una estàtua de factura rígida com la que molt sovint estem acostumats a veure en els nostres temples. En un d'aquells dies que la imatge reliquiari era transportada en processó, passant per un carrer estret, just quan era a sota d'una balconada d'un dels palaus de la vella noblesa mallorquina que era plena de gent que contemplava el seguici, es va desprendre de la façana. S'atribueix a la intercessió del sant que ningú sortís malmès d'aquell ensurt i es conta que el mateix sant Pere, per protegir-se de cops, feu un moviment bruscat que el deixà en aquella postura... i sembla que així restarà fins que el món sigui món.

Llenç de l'antiga capella de Sant Pere de la Catedral de Mallorca

Jordi Llabrés i Sans

EL RELIQUIARI DE SANT PERE DE LA CATEDRAL DE MALLORCA

Notes:

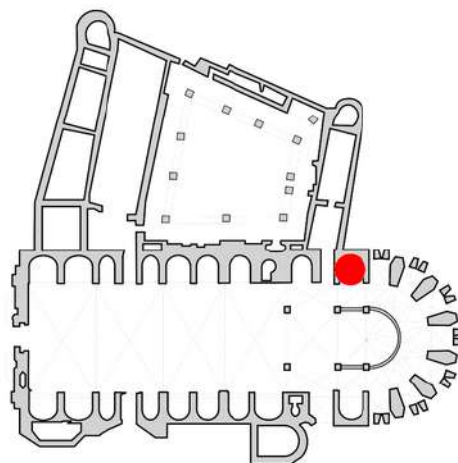
- 1 Ginard, Fra Rafel, T.O.R., *Calendari Folkloric de Mallorca. Estiu*. [Edició a cura d'Andreu Ramis, Miquel Sbert i Joana Serra]. Mallorca, 2021, p. 32
- 2 Ginard, Fra Rafel, T.O.R., *Calendari Folkloric de...* [op. cit.], p. 34
- 3 Vegeu: Llabrés Sans, Jordi, "Les relíquies civils i canòniques de Jaume I a Mallorca", dins *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*. N. 10. Gener-febrer, 202, p. 16-17
- 4 Miralles, José. *Las Reliquias y Relicarios de la Catedral de Mallorca*. Palma de Mallorca, 1961, p. 143
- 5 Miralles, José. *Las Reliquias y...* [op. cit.]
- 6 Miralles, José. *Las Reliquias y...* [op. cit.]
- 7 Domenge, Joan, "Enlluernats per l'argent. Una visita al tresor" dins *La Seu de Mallorca*. [Coordinació d'Aina Pasqual]. Mallorca, 1995, p. 267
- 8 Domenge, Joan. "Enlluernats per l'argent..." [op. cit.]
- 9 Miralles, José. *Las Reliquias y...* [op. cit.], p. 249.

Fornícula amb una imatge de Sant Pere oberta a la façana principal de l'antic Hospital de Sant Pere i Sant Bernat just al devora de la Catedral de Mallorca

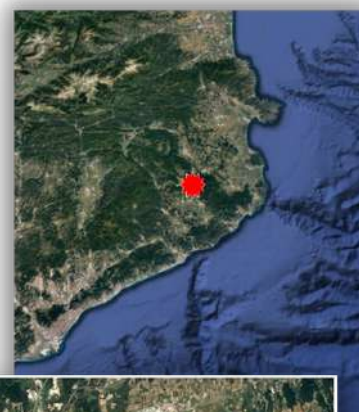
EL SEPULCRE RELIQUIARI DELS QUATRE SANTS MÀRTIRS DE GIRONA

Redacció.- La primera capella de la girola de la catedral de Girona, accedint-hi per la banda esquerra, és dedicada als Quatre Sants Màrtirs Germà, Paulí, Just i Sici (segons la documentació, pot canviar la grafia dels noms). La va fundar el bisbe Arnau de Mont-rodon que la va consagrar el 1338. Conté diversos punts d'interès: “[...] ofereix un retaule barroc decorat per tres teles amb la representació de les figures dels quatre màrtirs, emmarcats entre columnes salomòniques. Sota d'elles, en talla de fusta, es presenten escenes dels seus martiris. A l'esquerra del retaule trobem el sepulcre Arnau de Montrodon, mort el 1345 [...] Davant d'aquest monument es troba el sepulcre de Bertan de Mont-rodon, nebot del primer, bisbe mort el 1384 [...]”.(1)

Situació de la capella a la catedral de Girona

El reliquiari s'ha atribuït al mestre Joan de Tornai, d'origen francès, amb relació directa amb Girona, a la dècada de 1320, on tenia la residència. Les

Llocs d'especial devoció als Quatre Sants Màrtirs

RELIQUIARIS

Sepulcre reliquiari dels Quatre Sants Màrtirs de Girona (1922). Foto Josep Salvany. Fons Salvany - Biblioteca de Catalunya

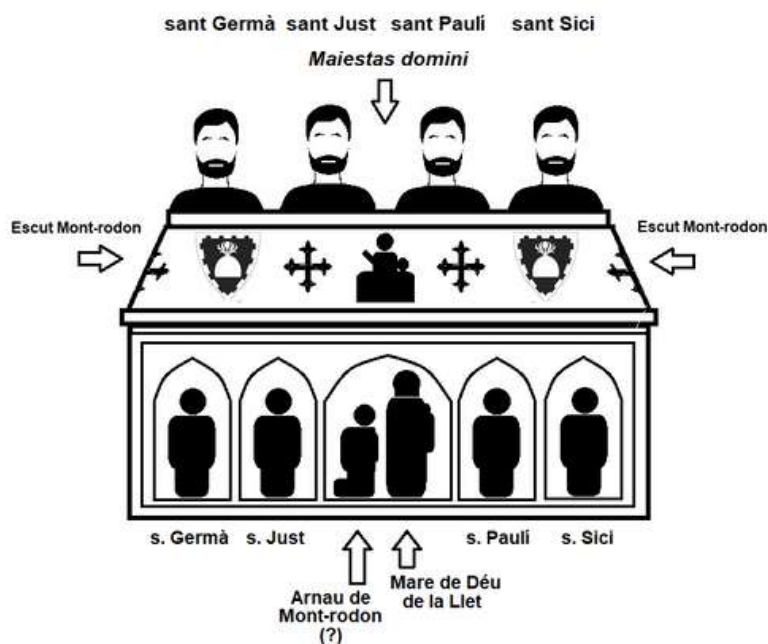
aportacions en terres catalanes, que van anar més enllà de la ciutat gironina, van ser notables. Maria Rosa Manote i Maria Rosa Terés ho afirmaven: “[...] va ser, sens dubte un artista d'èxit a Catalunya, car, a més de treballar per a la noblesa i per a l'Església, ho va fer també per a la Corona.[...] la clau per explicar el seu prestigi va ser la introducció de productes funeraris tipològicament d'acord amb la tradició francesa, inèdits fins aleshores a les nostres terres”.(2) Precisament dos exemples de la seva obra estan vinculats a sepulcres-reliquiari, tots a Girona: el dels Quatre Sants Màrtirs i el de sant Narcís.

El sepulcre-reliquiari dels Sants Màrtirs va ser encarregat pel canonge Arnau de Mont-rodon que, posteriorment, va ser bisbe de la seu (1335-1348). No només va ser el promotor del reliquiari, sinó que també va impulsar-ne la devoció,

conjuntament amb el culte a l'emperador Carlemany i la institució de la festivitat el 28 de gener.

La següent descripció del sepulcre es deu a les historiadores de l'art Manote i Terés: “Es tracta d'una obra decorada amb relleus escultòrics de pedra calcària, en els quals hom pot distingir dues mans i dos conceptes escultòrics diferents. La part més sumària, treballada amb un relleu força baix i força pla, comprèn, d'una banda, el vessant anterior de la coberta, on es representa la Maïestas, flanquejada pels escuts dels Mont-rodon, dels quals la separen dues creus gregues florejadades senceres; als extrems, dues creus més migpartides. Tots els motius apareixen encerclats per medallons polilobulats i per quadrilòbuls en alternança. D'altra banda, cal consignar dintre del mateix estil la figuració de sant Miquel arcàngel en

RELIQUIARIS

Croquis del sepulcre reliquiari dels Quatre Sants Màrtirs de Girona i representació de heràldica de la família Mont-rodon

un lateral del vas, mentre l'oposat presenta la imatge de santa Caterina". L'explicació continua amb el vas: "La zona que concentra l'escultura més interessant per la seva presumpta relació amb Joan de Tournai és el frontal de l'arca, amb la representació en alt relleu dels quatre sants amb els instruments del seu martiri, a banda i banda de la Mare de Déu de la Llet, amb un donant agenollat als seus peus. Les figures apareixen retallades damunt decoració vitrificada de color blau, força conservada en aquesta zona, i s'aixopluguen sota arcuacions trilobulades els sants i polilobulades les imatges centrals".(3) Es considera que el donant representat de genolls davant la Mare de Déu és el mateix canonge Mont-rodon.(4) L'execució d'aquesta sepultura se situa entre els anys 1330 i el 1350 i a mitjan segle XVII es van col·locar els quatre busts a la part superior, en representació dels sants.

A la casa Barceló de la plaça del Vi de Girona, en un relleu de pedra sobre la porxada situada davant l'Ajuntament, s'hi veuen els Quatre Sants Màrtirs. Aquesta peça, va ser elaborada a finals del segle XV. A sota, es pot veure una inscripció escrita en llatí i en lletra gòtica que, a causa del seu mal

estat, no s'ha pogut interpretar de forma precisa; no sembla, però, que faci referència als sants.

Notes:

- 1 Barral, Xavier. *Les catedrals de Catalunya*. Barcelona : Edicions 62, 1994, p. 81
- 2 Manote, Maria Rosa; Terés, Maria Rosa. "Joan de Tournai" dins *L'art gòtic a Catalunya: escultura*. Barcelona : Enciclopèdia Catalana, 2007, v. 1, p. 75
- 3 Manote, Maria Rosa; Terés, Maria Rosa. "Joan de Tournai"... [op. cit.] p. 79
- 4 Freixas, Pere. "La catedral de Girona" dins *L'art gòtic a Catalunya: escultura*. Barcelona : Enciclopèdia Catalana, 2007, v. 2 p. 221

Relleu dels Quatre Sants Màrtirs a la plaça del Vi

Els Quatre Sants Màrtirs de Girona

Girona venerava els Quatre Sants Màrtirs, almenys, des de l'alta edat mitjana, segons afirmació de Gabriel Roura: "La devoció als quatre màrtirs tenia una llarga tradició entre els gironins, per més que no s'havia concretat en cap forma de culte. Se'n feia memòria a través de la lectura de les lliçons del martirologi en l'ofici coral. L'exemplar del martirologi d'Adó, que es guarda en l'arxiu capitular, copiat entre els anys 940-960 pel cabíscol Riquer, cita la festa dels sants màrtirs el dia 31 de maig [...]".(1) El bisbe Arnau de Mont-rodon va compondre una Passió on va definir els aspectes que han perdurat segons Roura: "La primera part de la Passió, després d'afirmar que els quatre màrtirs són naturals de Girona, s'inspira clarament en la Passió dels Quatres Sants Coronats de Roma, fent-los hàbils treballadors de la pedra i delicats escultors. També respiren aquest mateix gust els diàlegs dels sants màrtirs amb el governador Ruffi i l'estira-i-arronsa dels protagonistes defensant les respectives raons".(2) Tot i aquest doblament, el prelat va situar els suposats fets hagiogràfics: "[...] Germà, Justiri, Paulí i Sici foren martiritzats a la Vall Tenebrosa, nom que en la documentació medieval es dona a la vall de Sant Daniel; que unes "ortodoxes" dones es fan càrrec dels cossos dels màrtirs i els enterren en una esglésiola dedicada a Santa Maria, extramurs de la ciutat, lloc on més tard hom bastiria l'església de l'insigne màrtir sant Feliu".(3) Mont-rodon va atribuir a Carlemany el trasllat de les relíquies dels sants a la catedral.

El relat situava l'origen dels sants al nucli baix-empordanès de la Pera on se suposava que, al segle III, hi havia un nucli habitat. Henry i Dídac Ettinghausen, en redactar la història del municipi, fan aquesta afirmació: "[...] l'empremta més viva que han deixat els temps romans la constitueixen els llegendaris Quatre Sants Màrtirs (localment es diu *Martrís*), suposadament nascuts a la Pera, batejats a prop del santuari dels Àngels, i martiritzats a Girona cap a l'any 300, per haver-se negat a fer imatges de déus pagans. Tal com ho expliquen uns goigs, tots quatre eren artesans -"Fusters e mestres de cases foren els vostres oficis; I obres de talles i rases I eren vostres exercicis"-, i per això varen esdevenir els patrons del gremi gironí de picapedrers, fusters, ballesters i paletes". Els autors confirmen l'arrelament de la tradició en aquell lloc: "A l'església de la Pera hi ha una capella dedicada als Quatre Sants Màrtirs, i a final del segle XVIII la catedral de Girona n'hi va donar una relíquia. La font que es troba al costat dels horts i que va proveir durant segles aigua potable a la Pera encara es diu la *font dels Màrtirs*. La festa dels quatre sants,

que se celebrava el dilluns després de la Trinitat, era la data de la festa major de la Pera. A la Pera bastants homes han portat un o altre dels noms dels quatre sants: Paulí, Cici, Just i Germà".(5) L'arribada de la relíquia concedida per la seu gironina es va fer l'any 1774.(5)

Notes:

- 1 Roura, Gabriel. "El culte als Quatre Sants Màrtirs de Girona", *Analecta Sacra Tarraconensia*, 1998, Vol. 71, p. 712
- 2 Roura, Gabriel. "El culte als Quatre..." [op. cit.], p. 714
- 3 Roura, Gabriel. "El culte als Quatre..." [op. cit.]
- 4 Ettinghausen, Henry; Ettinghausen, Dídac. *La Vall de la Pera*. Girona: Diputació de Girona; Caixa de Girona, 2005, p. 8-9
- 5 Ettinghausen, Henry; Ettinghausen, Dídac. *La Vall de...* [op. cit.], p. 8

Exposició temporal

Bèsties

30/03/23 —————> 17/12/23

Els animals en l'art
medieval del MEV

Museu Episcopal de Vic

Ajuntament de Vic

BIS
BAT
VIC

Universitat de Catalunya
Departament
de Cultura

MEV
MUSEU D'ART
MEDIIEVAL

@mevmuseu

museuartmedieval.cat

Amb el suport de:

Diputació
Barcelona

Cercle del
Mev

Miscel·lània

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

RELÍQUIES DE SANT SEGIMON, REI MÀRTIR, EREMITA AL MONTSENY

Redacció.- Segimon (s. V? - 524, Coulmiers – Orléans, França) era fill de Gundelbald, rei de Borgonya, que professava l'heretgia ariana. Cap a l'any 495 va ser batejat com a catòlic pel bisbe Avit de Viena del Delfinat.

La tradició, documentada a Vic al manuscrit de la *Llegenda àuria* del segle XV, explica que va abandonar el seu país per dirigir-se a terres catalanes per fer penitència. El trajecte el va dur a Narbona, Figueres i Vic, tot cercant les muntanyes més altes i aspres on podia fer penitència.

Dos anys i mig més tard, el seu pare el va anar a buscar i el va retornar a Borgonya perquè el succeís, juntament amb el seu germà. Tot Borgonya es va fer catòlica gràcies a la seva mediació.

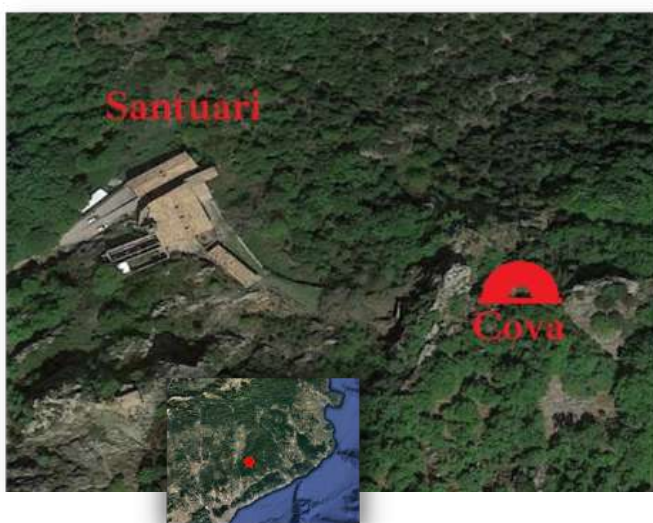
Enfrontat al regne de França, va morir degollat, amb la seva segona esposa i els seus fills, i després els van llençar a l'interior d'un pou. Segons la tradició, l'indret va ser indicat, temps després, per una gran resplendor que sortia de l'interior. Les restes van ser conduïdes al monestir de Saint-Maurice d'Agaune on, sobtadament, es van posar a repicar les campanes

Se celebra la seva festa l'1 de maig, tal com indica el martirologi romà. La canonització va ser popular i ratificada pel Vaticà i el seu culte va ser molt estès per Bohèmia (Txèquia), Baviera (Alemanya), la Suïssa de parla francesa i Cremona (Itàlia). És patró de diverses ciutats europees i de la República Txeca. Se l'invocava contra el paludisme, especialment a la regió de Valais (Suïssa). A Vic, antigament, se'l reclamava contra la febre. Les mares solien resar-li per tal que impedís la fugida dels fills de casa tal com el sant havia fet.

Esglésies dedicades a sant Segimon

Les esglésies dedicades a sant Segimon a Catalunya són ben poques. Antoni Pladevall només en va identificar dues: la de Sant Segimon del Bosc,

al municipi de Sant Feliu de Buixalleu, i el santuari de Viladrau. Totes dues estan situades al massís del Montseny separades per una dotzena de quilòmetres.

Sant Segimon del Montseny es troba a 1.230 metres d'altitud a la falda nord-oest de la muntanya de Matagalls. La referència més antiga d'aquest santuari és de 1292. Pocs anys després, el 1317, dotze bisbes fan concessió d'indulgències als pelegrins que visitin el temple i li facin ofrenes. En aquesta butlla d'indulgències s'esmenta la capella o cova que, en un lloc solitari, rep devots entre les dates de Pasqua de Resurrecció a la festa de sant Andreu, el 30 de novembre. Des d'aquest moment, ja es tenen més dades, especialment dels ermitans que hi residien entre l'1 de maig fins al 30 de novembre; o sigui, des de la festa de sant Segimon a la de sant Andreu. A partir de 1630, per acollir millor els nombrosos romeus, es va promoure la construcció de l'edifici actual, ampliat en els segles següents.

Eremita al Montseny

L'hagiografia local esmenta que, al vessant nord del cim de Matagalls, al massís del Montseny, Segimon va trobar una petita comunitat d'eremites i va viure en una cova que va habilitar com a llar. Allà menjava dels fruits de la terra i el pa d'ordi. Aquest darrer, li lliuraven els pastors de la zona quan, els divendres, es reunien la dotzena d'eremites al monestir de Sant Marçal.

Les relíquies de sant Segimon

Les restes que s'han admès com a pròpies de sant Segimon eren dues creus de fusta que es consideraven obra del mateix rei eremita i que aquest les havia deixat a la cova on feia penitència. Com moltes de les llegendes de marededús trobades, el relat de la suposada recuperació que es va fer anys després el va protagonitzar un pastor que va veure com un bou s'agenollava a l'accés de l'avenc on les va trobar.

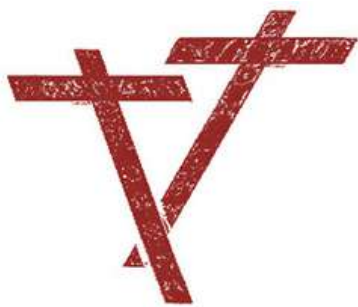
Ermita de Sant Segimon, al Montseny. Foto Francesc Roma

La narració sobre les creus de sant Segimon es va incorporar a la versió vigatana de la Llegendà àuria del segle XV on hi ha una apartat on es detalla: "Com se trobaren les creus que sent Sagimon féu de les sues mans, qui vuy son en la sua esgleya". En el manuscrit dipositat a l'Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV ms. 174) s'hi descriu:

"Segui's per temps que nagú no sabia ja de les dites creus que sent Sagimon avia fetes, ell estant en son armitatge, què.s éran fetes ne en qual loch éran.

Cova i antiga ermita de Sant Segimon, al Montseny. Foto Francesc Roma

Hon devets saber que hun deia se'n saguí hun gran miracle. Car hun pastor del mas Gat de Viladrau guardave son bestiar en la muntanya del Muntseny. E fo voluntat de Déu que hun brau toro tots dies se'n entrave en la balma de sent Sagimon.

E, quant lo brau o bou era en la balma, ell se agenollave humilment, e braolave aquí fortment, e cridave. E lo pastor qui açò vahé, anà-sse'n de continent al rector de Viladrau, e denuncià-lo-y: e, açò, què significave, ne què volia dir, ne què podia ésser. E lo dit rector de continent anà veura ço que'l pastor li avia dit si era axí en veritat. E, après que u ach vist, ell ho anà denunciar al bisbe de Vich; e lo bisbe, avent hoyda la novella e aytal..., estech molt meravellat, penant en si mateix açò què pusquera ésser.

E ahut son bon consell, lo bisbe ab son capítol e clero anaren ab molta bella professó de la ciutat fins a la dita balma de sent Sagimon, hont lo bou estave totstemp agenollat. E, quant foren en la balma, lo bisbe féu cavar al loch hont lo brau estave agenollat; e caveren-hi tant, fins que trobaren les dues creus qui éran estades amagades en la dita balma. E, tantost que les creus foren atrobades, lo brau toro levà d'aquí sens colp ne punyiment que no li fo fet. E lavors lo bisbe de Vich prengué les creus; e ab gran devoció e ab la dita professó faent, foren portades en la esgleya de Viladreu; e posaren-les sobra l'altar ab gran reverència e honor.

E, lo sendemà, les dites creus se'n foren anades en la balma de sent Sagimon hon éran estades e atrobades.

Item, altra veguade les dites creus se'n foren anades davallades al mas Despuix de Viladrau, qui és al peu de Muntseny per veura si se'n tornarienlà hon estar solien, e què se'n seguiria. E, axí mateix, les dites creu se'n tornaren en la dita balma.

Item, altra veguade que avia vengude molta gent per romaria, lo rector de Viladreu pres les dites creus; e les portà al coll apellat de Clascaró, per veura si aquí aturarien; e fo plasent a Jhesuchrist que les creus, denant tots quants romeus hi avia e ells vaents les creus, denant tots quants romeus sent Segimon, hont foren atrobades.

E, quant açò lo bisbe ach vist ne hoit, de continent manà que y fos feta esgleya, en la dita balma, a honor de sent Sagimon, axí mateix, qui.ns vulla recaptar que Jhesuchrist nos vulla perdonar tots nostres peccats. Amen."

Les creus van desaparèixer en el marc de la Guerra del Francès, el 1809. Òscar Farrerons recull els detalls d'aquets fet:

“Aquestas dos Creus se conserváren en lo Santuari de Sant Sagimon fins al dia 5 de Maig del any 1809. Lo motiu de haber alashoras desaparegut, ó deixat de existir, fou lo següent: Estaba lo general Francés Saint-Cyr apostat en la Ciutat de Vich esperant la ocasió de sitiar ó bátrer á la immortal Gerona. Un destacament de son formidable exércit, que constaba de quatre divisions, habia intentat alguna vegada pujar á dit Santuari; pero lo esforsat somaten de Viladrau y altres pobles vehins burláren sos intents. Irritats aquells de la

repulsa, enviáren una partida mes numerosa, que passant per un paratge no pensat, lográ per últim sos desitgs. Arribats al Santuari desfogáren sa rábía ó impietat, incendiant la Iglesia, la sala, deu aposentos, ab molta roba y diferents halajas. Si las Creus se cremáren, ó bé si alguna persona las recullí després, se ignora: al present no existeixen en la sobredita Iglesia.”

Fonts:

Domenec, Antoni V. *Vida del gloriós Sant Sagimon, rey y martir de Borgonya*. Vic: Joan Dorca, 1648, 21 p.

Farrerons, Òscar. “Dos temples dedicats a Sant Segimon al Montseny”, *Sant Feliu Diu*; n. 52, setembre 2022, p. 30-33

Pladevall, Antoni. “Sant Segimon, el més important santuari del Montseny, ara en curs de restauració” dins *Monografies del Montseny*. Viladrau: Amics del Montseny, 2001, v. 16, p. 61-71

Voràgine, Jaume de. *Llegenda Àuria*. Olot: Aubert Impressor, 1976, p. 912-919 (edició a cura de Nolasca Rebull a partir del manuscrit ABEV ms. 174).

Portalada de l'ermita de Sant Segimon, al Montseny (1916). Foto Josep Salvany.

Fons Biblioteca de Catalunya

LES PRIMERES RELÍQUIES DE SANT ISIDRE EL LLAURADOR VENERADES A CATALUNYA

Redacció.- El 12 de març de 1622, el papa Gregori XV va canonitzar sant Isidre el *Llaurador*. El seu lloc de naixement se situa a Madrid, l'any 1082, i es considera que va morir el 1172 a l'edat de noranta anys.(1) La seva dedicació a la pagesia li va assignar el sobrenom i va fer que fos el patró dels agricultors.

El seu cos es va trobar incorrupte anys després de la seva defunció, segons afirmava Jean Croisset: “[...] va ser trobat miraculosament l'any 1596, i les seves relíquies finalment van ser reunides a l'església anomenada la Reial de Sant Isidre”.(2)

L'any següent del reconeixement com a sant, ja van arribar relíquies a parròquies de Catalunya. Les primeres van ser rebudes amb gran solemnitat a la ciutat de Barcelona; mesos després ho van fer a Vic.

Barcelona

Les primeres relíquies en arribar van ser acollides, segons Joan Amades(3), a Santa Maria del Mar i a Santa Maria del Pi. Aquestes, van ser rebudes amb una gran manifestació popular, de la qual han quedat interessants testimonis documentals. Jeroni Pujades, en el seu dietari, esmentava les festes que ja es van celebrar a finals d'abril en memòria de sant Isidre:

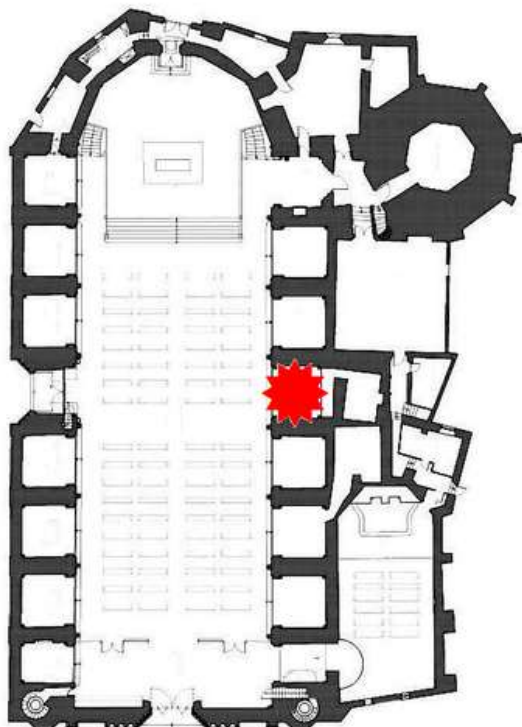

“Dissapte a 29 de abril 1623 en Barcelona en la isglésia de Santa Maria de la Mar se començà festa del sant Isidoro de Madrid. La nit grans alimàrias. Lo dia següent, diumenje, processó. Lo Capítol de la Seu hi anà ab processó hu dels tres dias ha fer-hi missa cantada”.(4).

Segons el *Diccionari català-valencià-balear* d'Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll, alimària significa 'il·luminació feta amb molts de llums, per senyal de festa'. Aquesta solemnitat es devia fer quan encara no devia estar establerta la festivitat de sant Isidre el 15 de maig.

Més endavant, el mateix Pujades i a la mateixa obra, relata la rebuda de les relíquies el mes d'octubre:

Situació de l'actual capella de la Mare de Déu de la Mercè a la basílica del Pi on es va dipositar la relíquia de sant Isidre

“Dimecres a 18 entra en Barcelona la relíquia de sant Isidoro de Madrid. Ha crescut la devoció de aquell sant en Barcelona, que ya se ha vist lo que en abril esta escrit y al primer de octubre acerca dels ortolans y pagesos del Portal nou. Los del Portal de Sant Antoni o abans o après dels altres, avian tinguda la matexa devoció y lo senyor bisbe no'ls volgué donar llicència per a celebrar-ne festa pública. Sia com se vulla, com don Garau de Guardiola, mestre racional de la casa y cort de la real magestat en esta corona, és parrochià de la isglésia de Nostra Senyora del Pi y és estat obrer y devot en ella afavorint als dits pagesos y ortolans del Portal de Sant Antoni, qui tenen la capella de Sant Abdon y Sennén en dita isglésia del Pi, havent tingut manera de haver una relíquia del gloriós sant Isidro aportada aquella y

dexada en lo monastir de Valldonzella, consertà com devotament y ab pompa fos aportada a la dita parrochial de Nostra Senyora del Pi. Y axí en aquest dia al tart, present la nit abans y dos següents alimàries, partí la processó del Pi. Primer los atabals y los golfanons, las banderas de las confrarias que tenen capella en dita isglésia, las trompetas, la creu y clero y los consellers. Reberen a Valldonzella la santa relíquia, portaren-la baix de tàlem, lo qual aportaren los consellers. Y en ser la custodia al portal de Sant Antoni desaparà tant gran colp de pluja que fou forçat recullir la santa relíquia a la isglésia de Sant Antoni y fou vespre quant isqueren ab llums de moltes atxas. Vulla lo Senyor qui és glorificat en sos sants sia a honra sua y bé nostre. Amen”.(5)

Dels preparatius que es van fer a Santa Maria del Pi per rebre les relíquies, Jordi Sacasas, arxiver de la basílica, en fa un acurat estudi a partir de la documentació conservada [APSMP B361 Deliberacions llibre E (1623-1639) fol. 3r.v. i 4r](6):

“Les Deliberacions de la Reverenda Comunitat ens ofereixen una relació detallada de la solemne translació de la relíquia: “a les tres hores de la tarda isquerem de la iglesia parroquial de Nostra Senyora del Pi ab solemne professó lo Reverent Rector i preveres beneficiats i lo demás clero de dita Iglesia juntament ab vint preveres beneficiats de la Iglesia catedral [...] los beneficiats més antichs aportaren en aquesta professó vint i quatre capes riquíssimes y los demás preveres ab sobrepellissos acompanyats tot lo dit clero de persones molt il·lustres”.

La relíquia de sant Isidre es va situar a la capella dels sants Abdon i Senén (actual capella de la Mare de Déu de la Mercè)

La processó del Pi encarà el carrer del Carme des del carrer del Pi passant per la Portaferriça i es dirigí cap al portal de Sant Antoni per sortir fora ciutat en direcció a Vallldonzella”.

En el monestir els esperaven les monges i moltes autoritats per assistir a l'entrega de la relíquia que va ser rebuda pel rector del Pi, Mn. Joan Ferrer, el qual la portà durant tota la processó de tornada. La cerimònia es va fer, segons el document, seguint les directrius del bisbe de Barcelona. Dins del monestir i en presència dels consellers de la ciutat *“los magnífics senyors Francesc Cornet, Joan Francesc Codina, ___ Catà i Jaume Homet. Foren testimonis del dit acte i entrego os nobles don Francisco de Pinós y don Joan de Paguera acompanyants de molta noblesa y de persones devotes del dit sant”*.

En tornar cap a Ciutat la processó fou acompanyada, a més dels anomenats consellers i nobles, per multitud de gent i deu confraries amb les seves banderes i amb ciris a la mà *“que causaven gran devoció en los ànimos dels fells”*. És molt interessant per l'estudi dels entremesos de la ciutat la referència que fa al bestiar que es va treure en aquesta ocasió: *“també anaven l'àliga de la Ciutat, los cavalls cotoners, la mulassa y lo drach y moltes cobles de manestrils”*. Conclou aquesta relació amb admiració per un espectacle tan magnífic *“que la campanya apareixia un paradís terrenal”*. No s'oblida el text també d'anotar que acompanyaren el seguici un destacament de dos-cents soldats els quals disparaven els seus arcabussos al pas de la processó. El document s'admira de l'estrèpit de la pólvora disparada al pas de la processó i diu que *“al passar la relíquia aparegue una segona Troya”*. Un cop entrada la processó a la Ciutat, malgrat a que el dia

“isque a la matinada molt agraciad sens que aparegues núvol algu en lo cel” es descarregà un sobtat ruixat molt violent que va obligar comitiva i relíquia a refugiar-se dins l'atri de l'església de Sant Antoni. El ruixat va ser considerat pels presents intervenció miraculosa del sant, *“demostrant a la clara a la gran Ciutat de Barcelona quant gran patró y advocat de aigua ha de ser, puis en discurs de mitja hora passave aigua per lo vall del portal de Sant Antoni que arribave fins alt en la volta del pont de dit porta”*. Quedava clar en aquell moment que a santa Madrona, fins a les hores recurs diví tradicional de la ciutat per aconseguir aigua, li havia sortit un rival molt considerable. Al cap d'una hora i mitja o dues hores deixà de ploure i la processó va reprendre el camí cap a l'església del Pi. En arribar es va col·locar la relíquia solemnement a l'altar del gremi dels Hortolans, que tenia destinat, *“ab molta sumptuositat y acompanyament”* mentre la capella de música del Pi cantava *-en una de les seves primeres actuacions documentades-* *“ab molt gust i aplauso de tots los fells christians”*.

Fins aquí, la detallada nota de Jordi Casasas.

Notes:

- 1 Alvarez, José A. *Hijos de Madrid, ilustres en santidad, dignidades, armas, ciencias y artes: diccionario histórico por el orden alfabético de sus nombres*. Madrid: Oficina de D. Benito Cano, 1790, v. 2, p. 423-428
- 2 Croisset, Jean. *Año cristiano: mayo*. Barcelona: Librería Religiosa- imprenta de Pablo Riera, 1862, p. 326
- 3 Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 3, p. 608
- 4 Pujades, Jeroni; Casas Homs, Josep M. “Dietari quint. Any 1623”. *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 1975, v. 17, p. 140
- 5 Pujades, Jeroni; Casas Homs, Josep M. “Dietari quint...” [op. cit.], p. 156-157
- 6 Casasas, Jordi. “Música i festa al campanar del Pi. L'arribada de la relíquia de sant Isidre a Barcelona l'octubre de 1623” [en línia] *Arxiu Parroquial de Santa Maria del Pi* [Consulta: 7 d'abril de 2023] Disponible a: <http://www.apsmp.cat/wp-content/uploads/Els-ministrils-al-campanar-del-pi.pdf>

DOS ROMANÇOS COM A TESTIMONI

La rebuda de les relíquies de sant Isidre a Barcelona van causar fort impacte. L'expressió festiva i religiosa de l'acolliment de les restes sacres van merèixer la redacció i la impressió de dos romanços, un en català i l'altre en castellà.

Tots dos porten, en el peu d'impremta, la data de 1623. Si es té en compte que descriuen fets ocorreguts entre el 17 i el 19 d'octubre d'aquell mateix any, es pot interpretar que hi havia certa pressa per deixar el testimoni escrit. Es van imprimir a Barcelona. El romanç en català diu: "En casa de Sebastià Matevat, davant lo Pi; i el castellà, "En casa de Sebastià i Jaume Matevad". No hi ha dubte que es tracta de la mateixa impremta.

Segons Manuel Llanas, la nissaga dels Matevat va tenir una gran importància a la seva època i va ser la segona impremta catalana més activa del segle XVII: "El fundador de la nissaga, Sebastià Matevat, radicat al davant de la Rectoria de l'església del Pi, imprimeix, sol o associat amb altres impressors (amb Llorenç Déu de 1606 a 1613 i, a partir de 1623, amb el seu germà, Jaume Matevat [...]). Pel seu costat, Jaume Matevat el trobem actiu entre 1620 i 1644, cosa que vol dir que només imprimeix en solitari tres anys, de 1641, any de la mort de Sebastià, a 1644. Els dos germans gaudien a la ciutat d'un notori prestigi".(1)

El romanç en català està imprès a quatre pàgines, en tres columnes

AB LICENCIA.
En Barcelona en casa
de Seballia Matevat
deuant lo Pi. 1623.

Capçalera del romanç imprès en català amb motiu de l'arribada de la primera relíquia de sant Isidre a Barcelona. Fons Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

a cadascuna, format per 441 versos, sense estar dividits en estrofes, de rima assonant. El seu títol és: *Relacio de les festes que se son fetes en Barcelona en les parrochias de santa Maria de la Mar, y nostra Señora del Pi, en alabança del glorios San Isidro, y a la sua santa Reliquia, embiada de la Illustre y noble Villa de Madrid.*

A la capçalera també s'indica el següent: "Al to de Jaume Roig". Segons Tess Knighton, aquesta indicació té una explicació clara: "La relació adopta la versificació de l'Spill o Llibre de les dones (c. 1460) del metge i poeta valencià Jaume Roig, obra que va tenir gran èxit durant el segle XVI quan va ser impresa tres vegades [...]"(2)

La signatura del redactor, segons hi consta, i la dedicatòria no deixa de ser enigmàtica: "Per lo pastor Mataca, a las pastoras de sa Aldea". Segons Guillermo Díaz-Plaja es devia tractar d'una mena de pseudònim: "Aquests noms tan estranys deuen ésser anagrames. Tots o una gran part dels poetes del cercle de Vallfogona i de Fontanella solien anomenar-se pastors, o majoral, rabadà, etc."(3)

Alguns dels versos d'aquest romanç fan referència directa a la relíquia de sant Isidre:

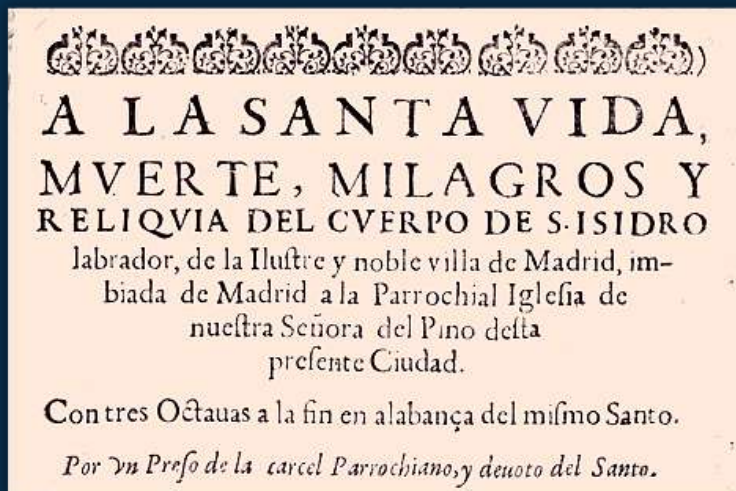
[...]

*O que tresor
que va arribar
pochs dies ha
del corrent mes,
de Octubre es,
en Valldonzella
vinge aquella
santa Relíquia
posada rica
tingue allà,
après entra
de dins Ciutat
molt venerat
un OS del Sant
allí anant
ad professo
asercarlo
ab moltes festes
achas enceses
grans lluminàries
y alimàries
també denit
com ya tinch dit
y atras notat
an procurat tots los del Pi
de fer axí
la professo
[...]
y celebrar*

*la santa festa
era Sant Lluch
que als divuit
de dit mes es,
sols vull dir mes
quant arriba
que van posar
dita Reliquia
com dich molt rica
en son altar,
per adorar
ab Reliquiari
dins un sacrari
es reservada
an la enviada
desde Madrid
[...]*

El romanç en castellà està format per 252 versos de rima assonant en estrofes de quatre, impresos en tres columnes amb l'afegit de tres octaves dedicades a sant Isidre i una nota final. El títol genèric és: *A la santa vida, muerte, milagros y reliquia del cuerpo de S. Isidro labrador, de la Ilustre y noble villa de Madrid, imbiada de Madrid a la Parrochial Iglesia de nuestra Señora del Pino desta presente Ciudad. Con tres Octavas a la fin en alabança del mismo Santo*. La signatura, tan hermètica com en el cas anterior, diu: *“Por un Preso de la carcel Parrochiano, y devoto del Santo”*. Les lletres finals, en canvi, amb text

Capçalera del romanç
imprès en castellà.
Fons Arxiu Històric de la
Ciutat de Barcelona

CON LICENCIA.
En Barcelona, en casa de Sebastián y Iayme Matevad. Año. 1623.

en prosa, aporten informació ben clara sobre la relíquia:
“Estarà la santa Reliquia de san Isidro en la Iglesia de
nuestra Señora del Pino en la Capilla de san Abdon y
Senent para consuelo y devocion de sus devotos”.

Dels versos del romanç, en aquest cas, també n’hi ha que
contenen menció a la relíquia:

[...]

*Solo dos palabras
os diré de priessa,
como esta Ciudad
la Barcelonesa.
Con invenciones
de fuegos festea,
fiestas, luminarias,
de noche linternas.
Oy nuestra Parrochia
su Clero celebra
la Reliquia santa
recibe y venera.*

[...]

A més, entre els versos de les octaves que segueixen el
romanç hi consten aquests:

[...]

*Con mucha razon pues Madrid dichosa
Por tu hijo la rica Barcelona,*

*No triste se muestra (sino muy gozosa)
Y de contento sus loores oy entona
La Virgen del Pino, ya (de Dios esposa)
Y us Parrochianos con mucha devocion
Reciben su Reliquia con gran procession.*

[...]

Notes:

1 Llanas, Manuel. *L’edició a Catalunya: segles XV a XVII*. Barcelona: Gremi d’Editors de Catalunya, 2002, p. 284-285

2 Knighton, Tess. “Puix tot es per major augment del culte divíno: el paisaje sonoro de las cofradías gremiales de Santa María del Pi, ss. XV-XVII”. *Recòndit: revista digital de l’Arxiu Parroquial de Santa María del Pi*, n. 2, desembre de 2022, p. 102 (nota a peu de pàgina n. 107)

3 Díaz-Plaja, Guillermo. *Historia general de las literaturas hispánicas*. Barcelona: Editorial Barna, 1956, v. 4, p. 534

Vic

L'any 1624, dos anys després de la canonització de sant Isidre, se'n va rebre una relíquia a l'església de la Pietat de Vic. Aquest temple, que aleshores es trobava en plena reforma, va esdevenir seu d'una confraria dedicada al sant madrileny amb capella pròpia. Ramon Ordeig, quan estudia la Pietat en la seva fase constructiva barroca, en fa l'adequada contextualització i tracta, especialment, de les devocions que s'hi van acollir i les expressions artístiques que en van derivar i afirma que entre d'altres hi havia la de sant Isidre: “[...] a més del culte als Sants Màrtirs, a partir de 1624 fou promoguda la veneració de sant Isidre, a rel de l'adveniment i deposició d'unes relíquies...”.(1)

La constitució de la comunitat devota, però, es

Imatge de sant Isidre a la seva capella de l'església de la Pietat de Vic

Façana de l'església de la Pietat de Vic

devia fer poc després de la canonització del sant, ja que el 13 d'agost de 1624 el papa Urbà VIII va concedir indulgència plenària i remissió de tots els seus pecats als confreres i confrasses el dia de la seva inscripció i després de confessar i combregar. El mateix benefici rebien si visitaven l'església de la Pietat la diada del sant, el 15 de maig, i en altres festivitats com la de “l'expectació del part de Nostra Senyora”, sant Andreu Apòstol, santa Maria Magdalena i santa Teresa.(2) D'aquesta concessió i d'aquests goigs en deixava constància Osvald Cardona(3): “Ho llegim al peu d'un full de goigs, reimpressió moderna d'un text antic dels Goigs a lloança del gloriós pagès sant Isidre patró de la reial vila de Madrid, que amb la mateixa tornada, però amb modificacions diverses a les estrofes, s'ha estès per moltes confraries i devocions isidorianes a Catalunya. Probablement és de l'època, perquè comença amb les referències a Madrid, “mare de Reis grans” i a l'aigua que hi feu brollar d'una penya “que és gran font i manantial”, i fins a l'estrofa concreta per al darrer rei traspasat:

*Entre miracles sabuts
és aquell que vàreu fer,
quan al rei Felip Tercer
donàveu vida i salut;
tota Espanya a vós acut
amb esperança i amor:
Guardau-nos sempre de mal,
sant Isidro llaurador.*

La confraria de Sant Isidre estava formada per pagesos com indicava Eduard Junyent: "Els pagesos, que el 1719 eren uns 83 entre els de les cases del terme de Vic i els que residien a ciutat, s'agremiaren en la confraria de Sant Isidre, instituïda a l'església de la Pietat".(4) Es tractava dels propietaris benestants i terratinents. Devien tenir certa influència per aconseguir l'atenció del papa. D'altra banda, els jornalers estaven aplegats a la confraria de la Mare de Déu del Bonsuccés de la mateixa ciutat. Precisament, quan aquesta es va constituir, el 1631, els fundadors –tots bracers– volien tenir sant Isidre per patró i celebrar la seva festa però no els va ser possible: "[...] y no volero lo Sr. Bisbe y Srs. Consellers per averhy confraria en la Pietat y se fes festa dit dia nil prengueren per patró, puix que los pagesos de la parrochia fan dita festa en la Pietat y lo tenen per patró".(5) A més, quan aquest col·lectiu creia que calia fer rogatives en cas de sequera o altra calamitat que afectava els conreus, calia traslladar la seva inquietud a la confraria de Sant Isidre i aquesta ho feia a les autoritats civil i eclesiàstica: "Per fer aquestes rogatives, o algunes d'elles, cal llicència de l'Ajuntament i del Sr. Bisbe. I per obtenir l'expressada llicència, com es pot suposar, són necessaris alguns tràmits i observar certes atencions i procediments prop de les autoritats. Pel que fa a les pregàries del Bonsuccés, són aquests els tràmits que trobem indicats en diverses sol·licituds, custodiades a l'Arxiu Municipal: els administradors de la Confraria de Sant Isidre

amb els Procuradors de la Confraria del Bon-succés de la conveniència de fer rogatives que segons ordre toquen a aquesta última Confraria. Posats d'acord, els Administradors de Sant Isidre presenten una instància a l'Ajuntament demanant-li que's digni suplicar al Prelat que concedeixi a la Confraria del Bon-Succés poder començar les pregàries que són de costum. El Batlle trasllada la petició al Capítol catedralici el qual estudia l'assumpte i senyala el dia i les altres circumstàncies que semblen convenients. Tot estudiat i resolt, ho sotmet el Capítol a l'aprovació del Sr. Bisbe, i el Sr. Bisbe contesta al Batlle, assabentant-lo concretament del determini pres".
(6)

Notes:

- 1 Ordeig, Ramon. *L'església de la Pietat de Vic: commemoració del centenari de la parròquia*. Vic: [Imp. Anglada], 1978, p. 18
- 2 Nota al peu dels *Goigs a lloança del gloriós sant Isidre patró de la reial vila de Madrid*. Olot: Impremta Bonet, 1959
- 3 Cardona, Osvald. "El Dietari de Jeroni Pujades i els goigs del seu temps". *XX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Sant Feliu de Guíxols, 23 i 24 d'octubre de 1976*. Sant Feliu de Guíxols: Publicacions del Museu Municipal, n. 1, 1977, p. 118-119
- 4 Junyent, Eduard. *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial, 1980, p. 258
- 5 Capdevila, Josep. *La Mare de Déu del Bon-succés i la seva Confraria*. Vic: Editorial Seráfica, 1931, p. 35
- 6 Capdevila, Josep. *La Mare de...* [op. cit.] p. 53-54

ELS VENTALLS DE PROCESSÓ DE LA CONFRARIA DE SANT ISIDRE

Ventalls de processó de la Confraria de
Sant Isidre de Vic. Col·lecció de l'autor

Els ventalls de processó, que com la majoria d'imatgeria es van divulgar pel gran seguici de Corpus, tenien diverses utilitats pràctiques. D'una banda, servien per mitigar la calor als seus portadors; de l'altra, espantaven mosques i altres insectes decidits a pertorbar el bon transcurs de la comitiva. Finalment, servien als gremis d'oficis, com a participants en representació de la societat civil, per identificar el seu grup i la pertinença dels portadors.

Eren ventalls ben elaborats i fets de pell, que recobria el mànec i enquadrava l'element més visual guarnit amb borles i flocs de fil de colors, i palma trenada o, en el cas més modest, de palla. Sobre aquest material se solia estampar algun símbol propi del col·lectiu que en feia ús, ja fos la imatge del sant o algun dels seus atributs característics.

Els ventalls de la Confraria de Sant Isidre de Vic duïen, a una cara, la figura del sant i, a l'altra, una arada manual amb una forca i un rampí creuats al seu darrere.

Els ventalls van tenir una versió senzilla que, amb materials més modestos, solien tenir-hi estampats uns romanços, poemes o d'altres escrits de contingut divers. Aquest material, de gran valor etnogràfic, forma part de l'anomenada literatura de canya i cordill. La seva finalitat era bàsicament lúdica per als espectadors de les processons i contenen exemples interessants de textos populars.

Ús de ventall de processó per la celebració de la beatificació de sant Josep Oriol segons la il·lustració de l'època (1807)

EL PATRONATGE DE SANT ISIDRE SOBRE LES FEINES AGRÍCOLES

L'encès debat sobre la imposició del patronatge de sant Isidre sobre les feines agrícoles i la substitució d'altres d'anteriors, interpretats com a més tradicionals, ha omplert moltes pàgines. Aquest traspàs de la funció protectora ha adquirit connotacions ideològiques. La irrupció d'un sant d'origen madrileny en uns segles convulsos de guerres, ocupacions territorials i lleis imposades ha esdevingut argument polític. En qualsevol cas, sempre hi ha matisos que cal considerar.

L'acolliment del nou sant, com s'ha vist en la recepció de les primeres relíquies després de la seva canonització, va ser ràpida i progressiva unes dècades abans de la Guerra dels Segadors. La dedicació d'altars i capelles laterals dels temples parroquials no es va fer esperar, especialment en els territoris on el conreu de la terra era un dels pilars de la seva economia.

El 22 de maig de 1851 es va fundar l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre. Estava format per propietaris de terres i va substituir les antigues confraries que s'havien organitzat a cada parròquia. El referent del sant madrileny en el seu nom i en la seva concepció religiosa va ajudar a consolidar aquesta figura com a protector.

En el context de la darrera Guerra Civil, el règim franquista va establir l'Organización Sindical Española (OSE). Des d'aquesta, mitjançant la Delegación Nacional de Sindicatos (DNS), s'estructuraven segons les branques de producció. Des de l'òptica del nacionalcatolicisme, va impulsar la recuperació de figura dels sants patrons a imatge de les antigues confraries i gremis. Per aquesta raó, es va assignar aquells sants que ja havien tingut relació amb determinats oficis i se'n van afegir

Capelleta del carrer del Comte de Manlleu amb la imatge de sant Isidre. Foto Carles Martorell - Fons Museu del Ter

de darreres canonitzacions. Sant Isidre es va associar a les *Hermandades Sindicales de Labradores y Ganaderos* que celebraven la seva festa patronal el 15 de maig.

En aquesta època era evident la substitució, com qualsevol altre element simbòlic, que fos memòria de la identitat catalana. Algun sector de la pagesia va poder refugiar-se en algun patronatge no oficial com sant Antoni Abat. La disputa, però, existia i així consta en uns goigs impresos a Girona el 1955.

Sant Galdric, i Sant Medir,
Sants pagesos ben nostrats
Quan acaben de lluir,
En l'oblit restant colgats,
Llavors Déu a vós us tria
Del pagès per resplendor; etc.

Curiosos goigs
dedicats a sant
Isidre, impresos el
1942, amb el text
de la capçalera en
castellà i el de les
estrofes en català

GOZOS

DEL GLORIOSO

S. Isidro

Labrador

PATRÓN

Y PROTECTOR

de los

Payeses

Puix que sempre sou estat
de Pagesos gran honor:
Guardaunos sempre de mal
San Isidro Llaurador.

Madrit Mare de Reys grans
es vostra Patria famosa,
sentho vostra més ditxosa
que per serho de Reys tant:
Ja humilla à vostres peus sants
la corona y cetro de or, etc.

Vostra Mare ab alegria
vos consagrà a la sens par,
Madra estrella del Mar,
y en lo seu amor vos crià:
Per tant qui en Vos confia
li donau vostre favor, etc.

Pagés sou que ab esperança
llaurau la terra suant,
y rompeu lo Cel orant
quí' es una nova llauransa:
La terra gran fruit vos llansa
y lo Cel mes y millor, etc.

Mis a acostumau ohir
mentres quels altres treballan
pero los Angels devallan
à vostre ofici suplir;
lo Cel se os digna servir,
his fa per Vos llaurador, etc.

Vostra clemencia sentian,
no solament los pobres;
pero fins als ausellets
quant en hibern fan patian:
Los quals mansos se venian
à vosstras mans sens temor, etc.

Comi Sant Ramón passà al mar

de Mallorca à Barcelona:
vostre esposa santa dona
à Xarama va pasar:
Lo que feu pera probar
sa enteresa com de flor, etc.

Entre miracles sabuts,
es aquell que vareu fer
quant al Rey Felip Tercer
donareu vida y salut:
Tota Espanya à Vos acut
ab esperança y amor, etc.

Miracle fou que espanta
quant de una dura penya
traguereu Vos aygua tanta
com avuy en Madrit se ensenya:
Es gran Font, y manantial,
y cura de tot dolor, etc.

De pedra guardau los blas,
sius reclaman de bon cor,
curau coixos y ulcerats,
de tot mal, febre, y dolor:
Medicina Cordial
contra quansevol rencor, etc.

De pagesos y casats
sou gloria, y honra gran,
dos subjectes més amats
en lo mon nos trobarán;
Oh que amor tan conjugal
conservareu sens rencor, etc.

TORNADA

Puix estau ja colocat
en lo Cel ab gran honor:
Guardaunos sempre de mal
San Isidro Llaurador.

γ. *Fustum deduxit Dominus per vias rectas, alleluja.*

β. *Et ostendit illi regnum Dei, alleluja.*

OREMUS

Deus, qui glorificantes te glorificas, et in sanctorum tuorum honoribus honoraris, concede propitius, ut qui Beati Isidori gloriosa merita colimus, ejus pia patrocinia sentiamus. Per Dominum nostrum Jesum.

RELÍQUIES A LA BASÍLICA DE LA SAGRADA FAMÍLIA DE BARCELONA

Redacció.- El temple expiatori de la Sagrada Família de Barcelona, tot i ser una construcció iniciada a la segona meitat del segle XIX, també va acollir relíquies. Algunes eren especialment vinculades a l'entorn domèstic de Jesús.

L'Associació Devots de Sant Josep, inspiradora del projecte de la basílica, a partir de 1867 va editar un butlletí que duia

el títol d'El Propagador de la Devoción á San José. En les pàgines d'aquesta publicació va aparèixer la notícia de la cessió i devoció a les restes sacres.

En el número 12, del 15 de juny de 1911, es recollia l'article següent que en donava testimoni (1):

"L'Eminentíssim Sr. Cardenal Vives i Tutó al Temple de la Sagrada Família. Un obsequi valuósíssim acaba de rebre el Temple de la

Sagrada Família, donatiu de l'eminent purpurat català Vives i Tutó [...]".

El protagonista d'aquesta atenció era el frare caputxí Josep de Calassanç Vives i Tutó (Sant Andreu de Llavaneres, 1854 - Roma, 1913), molt ben relacionat amb la cúria pontifícia de Lleó XIII, que el va nomenar cardenal, i especialment de Pius X.(2)

La seva aportació, segons l'esmentada revista, era de gran valor: "Consisteix en un valuós reliquiari de plata en què van contingudes les següents relíquies (de les quals envia les autèntiques corresponents)".

La llista estava formada per dos tipus de relíquies.

D'una banda, aquelles que formaven part de la vida i passió de Crist i, en definitiva, de la Sagrada Família: del *Lignum*

MISCEL·LÀNIA

Crucis, del pessebre de Nostre Senyor Jesucrist, de la columna de la flagel·lació, de la taula del darrer sopar, de les sabates de la Verge Maria, de la casa de Loreto, del vestit de la Verge Maria, de la casa on va morir la Verge Maria, de la casa de Natzaret, del sepulcre de la Verge Maria, del bàcul de Sant Josep, del mantell de Sant Josep, de la casa de Sant Josep i relíquies de sant Joan Baptista, de sant Joaquim, de santa Anna i de santa Isabel. De l'altra, hi havia les que estaven relacionades amb sants i santes de diferents èpoques i adscripció religiosa: sant Pius V, sant Ubald, sant Benet Josep Labre, sant Josep de Calassanç, beat Dídac Josep de Cadis, sant Severià, màrtir, sant Fortíssim, sant Adeodat, màrtir, santa Bonitat, santa Eusebia i santa Bonosa.

La rebuda d'aquest present tan generós va comportar gran admiració per als responsables

del temple: "Creiem inútil dir quant és el nostre agraïment a tan insigne purpurada, no només per l'amor gran que a l'obra del Temple té, sinó d'una manera particular per la deliciosa finesa que suposa reliquiari que la major part de les relíquies són records de Jesús, Maria i Josep. Rebi l'Emm. Sr. Cardenal Vives Tutó l'expressió pública del reconeixement que li deu i té el Temple de la Sagrada Família".

Aquestes relíquies van entrar a formar part de diferents celebracions litúrgiques celebrades a la basílica en fase inicial d'edificació, especialment en aquelles que eren dedicades a la festivitat de la Sagrada Família. Des de la segona meitat del segle XIX fins a finals del segle XX, la commemoració es feia el diumenge dins l'octava d'Epifania. Així constava a les pàgines d'El propagador... de 1929: "Fi de l'Octavari a la Sagrada Família i ser món. Cant dels goigs de la Sagrada Família durant el qual es donaran a adorar les relíquies de la Sagrada Família que regalo al Temple l'Emm. Sr. Cardenal Vives i Tutó". Aquest gest de veneració es va seguir fent, de forma ocasional, després de la Guerra Civil.

Notes:

1 "El Eminentísimo Sr. Cardenal Vives y Tutó al Templo de la Sagrada Familia", *El propagador de la devoción á sant José*, n. 12, 15 de juny de 1911, p. 180

2 Galtés, Joan. "Vives i Tutó, Josep de Calassanç", dins *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya: Editorial Claret, 2001, v. 3, p. 716-717

Cripta de la basílica de la Sagrada Família

RELÍQUIES DE SANTA MARIA ROSA MOLAS, FUNDADORA DE LES GERMANES DE LA CONSOLACIÓ

Redacció.- Maria Rosa Molas i Vallvé (Reus, 1815 - Tortosa, 1876) era la filla petita d'una família d'artesans del carrer Padró de Reus. El seu pare, que tenia ascendència andalusa, s'havia casat amb la mare de Maria Rosa en segones núpcies. La filla compaginava els estudis amb freqüents visites a l'hospital, on la seva mare solia anar per tenir cura dels malalts.

L'any 1831, quan tenia 16 anys, se li va manifestar la vocació religiosa però va desistir per la negativa del seu pare. Deu anys després, el 1841, va prendre l'hàbit de les germanes de la Corporació de la Caritat, vinculades amb la Congregació de les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül; s'ocupaven d'atendre els malalts de l'Hospital de Sant Joan. El 1844 es va traslladar a la Casa de la Caritat de Reus, on es va dedicar a diferents tasques tot iniciant la labor educativa a nenes i joves.

El 1849, Maria Rosa, amb quatre germanes més, es van desplaçar a Tortosa a requeriment de l'Ajuntament de la ciutat per atendre la Casa de la Misericòrdia. El centre estava molt abandonat i va treballar per millorar-ne les condicions per tal de convertir-lo en una escola per a nenes. El 1851 també va assumir la direcció de l'escola pública, fet que li exigia obtenir el títol de magisteri, i la direcció de l'Hospital de la Santa Creu.

Ben conscient de les limitacions de la comunitat de germanes amb què treballaven a Tortosa i de la manca de lligam amb les autoritats eclesiàstiques, l'any 1857 va promoure la fundació de la Congregació de les Germanes de Nostra Senyora de la Consolació, destinada a l'assistència i cura de malalts i necessitats i a l'educació. En va ser nomenada primera superiora i la comunitat es va posar sota l'autoritat diocesana.

MISCELLÀNIA

L'any 1859, la congregació es va traslladar a Castelló de la Plana, que aleshores pertanyia a la diòcesi tortosina. A partir de 1862, amb el suport del bisbe Benet Vilamitjana, també es va establir a d'altres poblacions de la demarcació eclesiàstica i, en vida de la seva fundadora, es van obrir una quinzena de centres.

Després d'una breu malaltia, amb la salut debilitada pels anys de continuats esforços, Maria Rosa va morir a la Casa de la Misericòrdia de Tortosa.

El papa Pau VI va celebrar la seva beatificació el 8 de maig de 1977 i Joan Pau II en va proclamar la canonització l'11 de desembre de 1988.

PETRUS PAULUS ALTABELLA

CANONICUS VATICANUS ET CAUSAE BEATIFICATIONIS

BEATAE MARIAE ROSAE MOLAS ET VALLVE

VIRGINIS, FUNDATRICES CONGREGATIONIS SORORUM A NOSTRA DOMINA CONSOLATIONIS

POSTULATOR

UNIVERSIS et singulis praesentes Litteras inspecturis fidem facimus atque testamur: Nos ad maiorem Omnipotentis Dei gloriam Sanctorumque venerationem dono dedisse sacras particulas **EX OSSIBUS BEATAE MARIAE ROSAE MOLAS ET VALLVE** ex authentico loco extractas quas reverenter reposuimus in theca formae rotundae crystallo munita, bene clausa et funiculo serico coloris rubri interius colligata, Nostroque impresso sigillo obsignata. In quorum fidem has praesentes Litteras, Nostra manu subscriptas, Nostroque sigillo munitas remisimus.

Datum apud Aedes Vaticanas, 8 maii 1977.

Petrus Altabella
POSTULATOR

RELÍQUIES SÓN NOTÍCIA

EL BISBE
BISBAT
CAPELLANS
PUBLICACIONS
ORGANISMES
ARXIU DIOCESÀ
SINODE
PROJECTES EN CURS
NOTÍCIES
ENTITATS
DOCUMENTACIÓ
LLIBRES PER
ADQUIRIR
PES UN DONATIU
CONTACTE
PORTAL DE
TRANSPARÈNCIA
OPICINA D'ATENCIÓ
A LES VÍCTIMES
D'ABUSOS SEXUALS
A MENORS

Notícies

La Parròquia de Cardona celebra els sants màrtirs Celdoni i Ermenter

Així donem, el 5 de març, la parròquia de Cardona va celebrar la COMMEMORACIÓ DEL MARTIRI DELS SANTS CELDONI I ERMENTER.

A les 12h, tingui lloc l'Ofici Solemne, cantat pel Cor Coral Cardoní i concelebrat per M^{rs}. Carles Puig i M^{rs}. Antons Guix.

Al final de la missa hi hagué la veneració de les relíquies i el cant dels goigs.

Informa: Parròquia de Cardona

Publicat el Dissabte 06-03-2023 dins de Notícies

L'INDEPENDANT

Sequera a Perpinyà: la processó a Sant Galdric, destinada a fer pluja, tindrà lloc aquest dissabte 18 de març de 2023

L'antic rebaste romànic dedicat a Sant Gaudericus, instal·lat recentment a Sant Martin del Curisqou, es troba, amb el reliquiari, a la catedral de Saint-Jean Baptiste de Perpinyà. / Nicolas Parent - Nicolas Parent

Avis als aficionats, als entusiastes, als curiosos, Perpinyà serà l'escenari aquest dissabte 18 de març d'una tradició medieval actualitzada a causa de la sequera.

Perpinyà coneix les processons ja que fa més de 600 anys que acull la del Sanch cada Divendres Sant. Però aquest, nascut l'any 1014, havia caigut en desús durant 150 anys. Relíquies, caselles cerimonials i altres vestidures litúrgiques sortiran, doncs, aquest dissabte de la sagristia per invocar santa Gaudericus. Aquest sant homenjat pels pagesos per la seva capacitat per portar la pluja. La que el departament fa massa temps que no veu.

EL 9 NOU

EL 9 NOU Dissabte 10 de març de 2023

Una manifestació contra el desembassament de Sau, dissabte, va obligar a tallar la carretera durant dues hores, coincidint amb una ballada de sardanes a l'església de Sant Romà. En aquestes pàgines, Joan Arimany explica tant els antics rituals fer ploure.

Quan la pluja venia del 'cel'

Antigament la societat recorre a la devoció en episodis de sequera, amb processons incloent-hi a Vic hi havia tot un protocol per fer ploure

Quan la pluja venia del cel, era un tema que preocupava a la ciutadania. Els rituals de devoció eren una manera de connectar amb el diví i de buscar la seva ajuda. A Vic, a la ciutat de 100.000, es va celebrar un sagnat processó de manifestacions

La sardana, com a 'dansa de la pluja' al pantà de Sau. Els dies darreres de setembre, organitzem un gran ritual, organitzem. El punt de partida és la ciutat de Vic, on es celebra el dia de Sant Martí de Vic. Els rituals de devoció eren una manera de connectar amb el diví i de buscar la seva ajuda.

I per les tempestes?

Reliquiari, oracions i comunders servien per 'protegir-se' de tempestes i pedregades

Quan la pluja venia del cel, era un tema que preocupava a la ciutadania. Els rituals de devoció eren una manera de connectar amb el diví i de buscar la seva ajuda.

Quan la pluja venia del cel, era un tema que preocupava a la ciutadania. Els rituals de devoció eren una manera de connectar amb el diví i de buscar la seva ajuda.

vilassar.cat

Ajuntament Vilassar de Dalt

Ajuntament ▾ Serveis i Tràmits ▾ Serveis econòmics - Tributs ▾ Temes ▾ Vilassar de Dalt ▾

L'Aplec de Sardanes s'afegeix a la celebració dels 400 anys dels Sants Màrtirs

20/03/2023

Última revisió 20-03-2023 12:22

L'Aplec de Sardanes va celebrar, aquest diumenge 19 de març, la seva 23a edició amb la participació de cinc cobles que van fer sonar peces sobre festes i tradicions. Una de les sardanes va incloure els Goigs dels Sants Màrtirs i, se sumava així, a la celebració dels 400 anys de l'arribada de les relíquies a Vilassar.

TOTS21 TARRAGONA
TARRAGONÈS
REUS
BAIX CAMP

TARRAGONA REUS TARRAGONÈS ▾ BAIX CAMP ▾ POLÍTICA SOCIETAT

Els 700 anys de l'arribada del Braç de Santa Tecla a Constantí, en un opuscle

25/04/2023

VI JORNADAS INTERNACIONALES

*EL CULTO A LAS RELIQUIAS, INTERPRETACIÓN, DIFUSIÓN Y RITOS*SANTAS *y* REBELDES

LAS MUJERES Y EL CULTO A LAS RELIQUIAS

25, 26 y 27 ABRIL 2023

AULA MAGNA - FACULTAD DE DERECHO

Francisco Alfaró Pérez
Jorge Jiménez López
Carolina Naya Franco
DIRECTORES

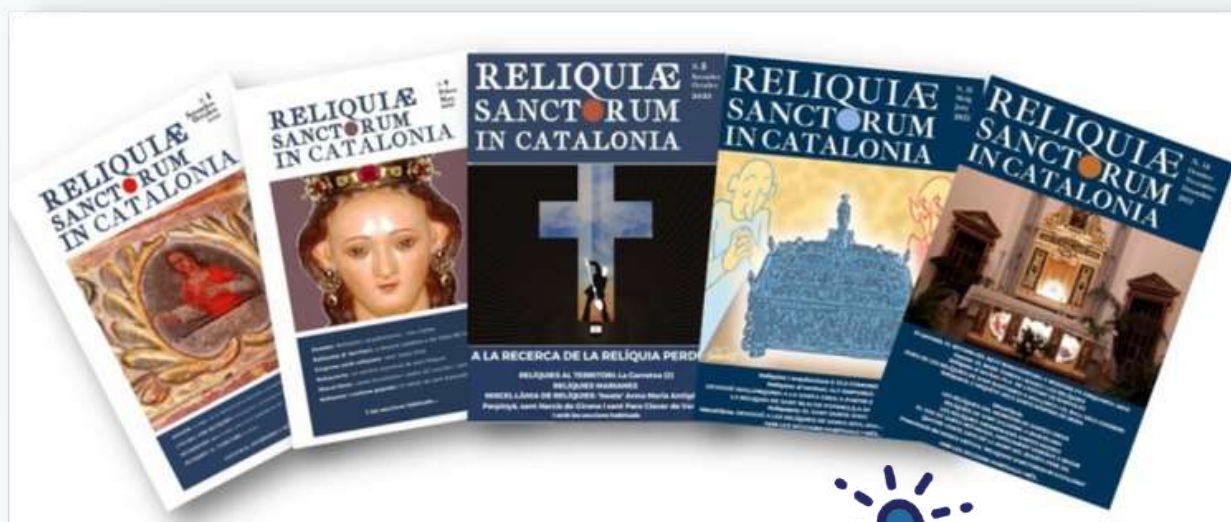
EL MIRALL

Les relíquies de la Passió

El programa *Església Viva* de l'Oficina de Comunicació del Bisbat de Girona, dirigit per Àngel Rodríguez Vilagran, es va interessar per les diverses relíquies vinculades a la Passió de Jesucrist en la seva edició de Setmana Santa. Una vintena emissores locals de la diòcesi el van transmetre. Cliqueu la imatge si el voleu escoltar (programa del 9 d'abril).

The screenshot shows the website header for the Bisbat de Girona. The header is red with the logo on the left, the text 'BISBAT DE GIRONA' in white, and the phone number 'Telèfon 972 41 27 20' on the right. Below the header is a navigation bar with links: 'El Bisbat de Girona', 'Vida diocesana', 'Actualitat', and 'Contacte'. The main content area features a large image of a cathedral interior with the text 'Programes de ràdio' and 'Oficina de Comunicació del Bisbat de Girona' overlaid.

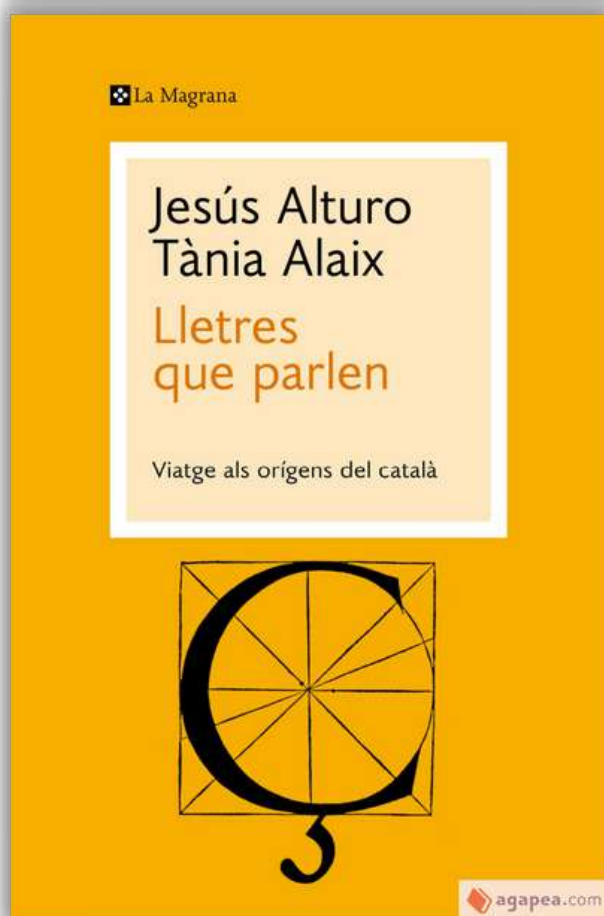
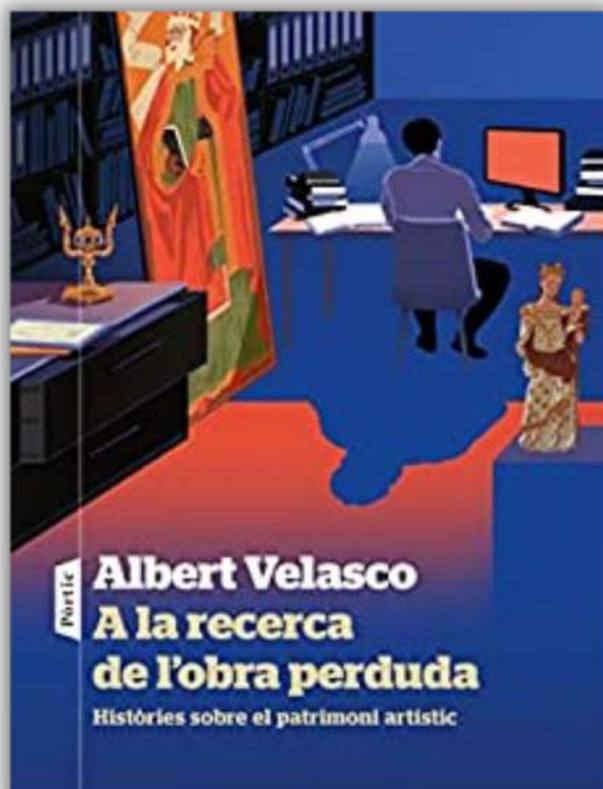

**Voleu descarregar algun
número anterior? Cliqueu...**

NOVETATS EDITORIALS

En els darrers mesos han aparegut diversos llibres que de prop o de lluny tracten sobre relíquies. Cadascun d'aquests volums, des de la seva perspectiva i temàtica, aporten dades molt interessants, que cal tenir en compte, fins i tot des de l'òptica de les relíquies lingüístiques. Sens dubte, aquestes quatre propostes que es recullen són quatre joies que no es poden obviar.

PROPER NÚMERO (18): 2 DE JULIOL DE 2023

En portada: **El reliquiari i les potes de bèstia**

Dossier: **Els comtes reis catalans i les relíquies**

Relíquies al territori: **El Moianès (i 2)**

El reliquiari: **L'arqueta de sant Cugat**

Relíquies de:

Sant Zenon d'Arenys de Mar

Sant Genís

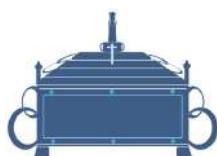
Sant Josep Calassanç

Beates Fradera i Ferragutcasas

AMB LES SECCIONS HABITUALS I MOLT MÉS

SUBSCRIPCIÓ GRATUÏTA A:
SUBSCRIPCIÓ REVISTA

Voleu descarregar números anteriors?

**DIRECCIÓ I REDACCIÓ: JOAN ARIMANY I JUVENTENY
AMB LA COL-LABORACIÓ DE JORDI LLABRÉS I SANS**

<http://www.joanarimanyjuventeny.cat/Autoria/>

Contacte © 2023 joan arimany juveneny

AGRAÏMENTS:

ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA, ARXIU PARROQUIAL DE SANTA MARIA DEL PI, CNL-OC DE MANLLEU, DELEGACIÓ DE PATRIMONI CULTURAL DEL BISBAT DE VIC, FUNDACIÓ JUNTA CONSTRUCTORA DEL TEMPLE EXPIATORI DE LA SAGRADA FAMÍLIA, MUSEU DEL TER, ALBERT DOMÈNECH, CARLES MARTORELL, SARA MAS, GUILLEM MERCADAL, FRANCESC ROMA, JORDI SACASAS, JOAN TORRES I NORA VELA